

Rikosperusteinen henkilörekisteröinti Helsingin poliisilaitoksella

Päivi Lahtinen

Heidi Rapikisto

9/2023

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Päivi Lahtinen, Heidi Rapikisto

Opinnäytetyön muoto: tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Sanna Luoma, Kari Laari

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämä tutkimus on laadullinen opinnäytetyö, jossa tutkitaan rikoksesta epäiltyjen henkilörekisteröinnin nykytilaa ja prosessin mahdollisia kehityskohteita Helsingin poliisilaitoksella. Tutkimuksessa henkilörekisteröinnillä tarkoitetaan pakkokeinolain mukaista henkilötuntomerkkien ottamista rikokselta epäillyiltä. Henkilötuntomerkeillä tarkoitetaan sormen-, käden- ja jalanjälkiä, käsiala-, ääni- ja hajunäytteitä, valokuvia sekä tuntomerkkitietoja. Tutkimuksen aineisto kerätään teemahaastattelulla neljää Helsingin poliisilaitoksella henkilörekisteröintiä suorittavaa vartijaa.

Tutkimuksen tietoperustana toimivat ajankohtainen lainsäädäntö sekä Poliisihallituksen laatima ohje POL-2021-8411 "Henkilötuntomerkkien, jalkineenjälkien ja DNA-tunnisteiden ottaminen, tallentaminen ja poistaminen". Lainsäädännöstä henkilörekisteröintiä määrittävät pakkokeinolaki sekä laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa.

Tutkimustulosten mukaan rikoksesta epäiltyjen henkilörekisteröinti Helsingin poliisilaitoksella on monelta osin sujuvaa sitä suorittavien vartijoiden mielestä, mutta kehityskohteitakin löytyy. Kehityskohteina painottuvat vartijoiden työturvallisuuden lisääminen sekä henkilörekisteröinnissä käytettävien järjestelmien kehittäminen ja niiden toimintavarmuuden parantaminen. Työturvallisuuden konkreettisia kehittämisideoita ovat yksintyöskentelyn poistaminen sekä selkeä ohjeistus asiakkaisiin liittyvien työturvallisuustietojen välittämiseen.

Tutkijat ovat vartijoiden kanssa samaa mieltä kehitysideoista ja ehdottavat lisäksi selkeää linjausta voimankäyttövälineiden käytöstä ja sijoittelusta, sekä poliisien voimankäyttökoulutuksen ja kertaushjelman soveltamista myös vartijoille.

Sivumäärä: 38

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Syyskuu 2023

Avainsanat: henkilörekisteröinti, henkilötuntomerkit, laadullinen tutkimus, työturvallisuus

ABSTRACT

Authors: Päivi Lahtinen, Heidi Rapikisto

Type of thesis: Research-based thesis

Publicity: Public

Supervisors: Sanna Luoma, Kari Laari

Degree: Bachelor of police services

This research is a qualitative thesis which examines the current status of the personal registration of criminal suspects and the possible development areas of the process at the Helsinki Police Department. In this research, personal registration refers to the taking of personal identification marks from criminal suspects in accordance with the Coercive Measures Act. Personal identification marks mean fingerprints, handprints and footprints, handwriting, voice and smell samples, photographs and identification data. The research material is collected by thematic interviews with four security guards performing personal registration at the Helsinki Police Department.

Current legislation and the Police Board's guideline POL-2021-8411 "Taking, storing and erasing of personal identification marks, footwear prints and DNA tags" serve as the database of the research. The law on personal registration is determined by the Coercive Measures Act and the Act on the Processing of Personal Data in Police Operations.

According to the research results, the personal registration of crime suspects at the Helsinki Police Department is in many respects smooth according to the guards who perform it, but there are also areas for improvement. The areas of development focus on increasing the job security of security guards and developing the systems used in personal registration and improving their reliability. Concrete ideas for the development of occupational safety include the elimination of working alone and clear instructions for passing on occupational safety information related to customers.

The researchers agree with the security guards on the development ideas and also propose a clear policy on the use and placement of the use of force, as well as the application of police use-of-force training and a refresher program to the guards as well.

Pages: 38

Month and year of review: September 2023

Keywords: personal registration, personal identification marks, qualitative research, job security

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 YLEISTÄ TUTKIMUKSESTA	6
3 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TEEMAT	7
3.1 Henkilörekisteröintiin vaikuttava poliisin toiminta	8
3.2 Välineistö ja järjestelmät.....	8
3.3 Henkilöstöresurssit	8
3.4 Koulutus ja osaaminen?	8
3.5 Työturvallisuus	9
3.6 Nykyinen lainsäädäntö?	9
3.7 Muut asiat.....	9
4 HENKILÖREKISTERÖINNIN KESKEISET KÄSITTEET	10
4.1 Rikos	10
4.2 Rikoksesta epäilty	10
4.3 Valokuvat.....	10
4.4 Sormenjälki.....	10
4.5 DNA.....	11
4.6 Ääninäyte	12
4.7 Käsialanäyte	13
4.8 Hajunäyte	13
4.9 Tuntomerkkitiedot.....	13
4.10 Jalkineenjälki	13
4.11 Kädenjäljet.....	14
5 TUTKIMUKSEN SUUNNITTELU.....	14
5.1 Tutkimusasetelma ja tutkimusmenetelmä	14
5.2 Aineistonkeruumenetelmä	14
5.3 Analyysi	16
5.4 Tietosuoja	17

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
6.1 Haastattelun valmistelu	17
6.2 Tutkimusluvan hankinta.....	18
6.3 Osallistujien taustatiedot	18
6.4 Haastattelun toteutus	19
7 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	20
7.1 Pakkokeinolaki	20
7.2 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa.....	20
7.3 Poliisihallituksen ohje POL-2021-8411.....	22
8 HENKILÖREKISTERÖINTI KÄYTÄNNÖSSÄ	22
8.1 Milloin henkilö rekisteröidään?	22
8.1.1 Taulukko henkilörekisteröintien lukumääristä.....	23
8.1.2 Taulukko rikosten lukumääristä.....	23
8.2 Mihin henkilötietorekisteriä käytetään?	23
8.3 Henkilötuntemerkkien poistuminen rekisteristä	24
9 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	24
9.1 Poliisin toiminta	24
9.2 Välineistö ja järjestelmät.....	26
9.3 Henkilöstöresurssit	27
9.4 Koulutus ja osaaminen	29
9.5 Työturvallisuus	30
9.6 Nykyinen lainsäädäntö	31
9.7 Muut asiat.....	31
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	32
11 POHDINTAA	33
LÄHTEET	37
LIITE 1 Haastatelluille lähetetty saatekirje	39
LIITE 2 teemahaastattelun runko	40
LIITE 3 rekisteröintilomake.....	43

1 JOHDANTO

Poliisiammattikorkeakoulussa henkilörekisteröintiä opiskellaan lähinnä teoriassa. Henkilörekisteröintiä harjoitellaan opettajan johdolla käytännössä ainoastaan kerran. Käytännön harjoituksessa opiskelija ottaa kollegaltaan dna-näytteet, sormenjäljet, valokuvat ja ääninäytteen sekä lisää ne Vitja-Retu -järjestelmän harjoituskantaan. Opiskelijan tulee myös omalla ajalla suorittaa henkilörekisteröintiin kuuluva valokuvaus ja itsenäisesti lisätä se Vitja-Retuun opettajan arvioitavaksi.

Vaikka opiskelija suorittaa koulussa annetut henkilörekisteröintiin liittyvät tehtävät hyväksytysti, se ei välttämättä anna riittävää varmuutta siitä, että opiskelija osaisi suorittaa henkilörekisteröinnin työelämässäänkin. Toki koululla on mahdollisuus harjoitella henkilörekisteröintiä omalla ajalla, mutta monella opiskelijalla yksityiselämän velvollisuudet rajoittavat opiskeluun varattua ajankäyttöä. Monet opiskelijat luottavat siihen, että työharjoittelun aikana myös henkilörekisteröinti tulee tutummaksi.

Helsingin poliisilaitoksella henkilörekisteröinnit suorittavat pääasiassa siihen erikseen koulutetut vartijat. Toki poliisipartionkin on mahdollista rekisteröidä rikoksesta epäilty itse, mutta käytännössä se on erittäin harvinaista. Kenttäharjoittelun aikana harva opiskelija edes käy henkilörekisteröinnin tiloissa.

Tutkinnan harjoittelujakson aikana opiskelijalla on mahdollisuus päästä päivän ajaksi vartijoiden oppiin kertaamaan henkilörekisteröinnin saloja. Me tutkijat käytimme mahdollisuuden hyväksi ja päivä oli erittäin opettavainen. Harjoittelupäivän aikana oli muutamia haasteita ja vartijat antoivat meille vinkkejä, miten he toivoisivat tutkijan toimivan henkilörekisteröinnin suhteen. Ajattelimme, että nuo vinkit ja pyynnöt olisi hyvä saattaa myös muiden tutkijoiden tietoon, joten siitä lähti ajatus tehdä aiheesta opinnäytetyö.

Henkilörekisteröintiä eli henkilötuntemerkkien ottamista ja lisäämistä poliisin henkilötietorekisteriin säätelevät pääasiassa pakkokeinolaki sekä laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa.

Tässä työssä esitellään tarkemmin mitä henkilörekisteröinti pitää sisällään, milloin rikoksesta epäilty voidaan lain mukaan rekisteröidä sekä milloin käytännössä näin tehdään ja miten kauan rekisteriin merkityt tiedot säilyvät.

Tämän jälkeen tutkimuksessa paneudutaan Helsingin poliisilaitoksen henkilörekisteröintiprosessiin. Luonnollisesti henkilörekisteröintiä suorittavilla vartijoilla on paras tietämys prosessin toimivuudesta, joten tutkimuksessa haastatellaan 4 vartijaa heidän kokemuksistaan nykyisestä henkilörekiste-

röintiprosessista. Tutkimuksessa pyritään selvittämään, mitkä asiat prosessissa toimivat ja mitä voisi kehittää.

Tämä tutkimus on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus. Haastattelut suoritetaan teemahaastatte- luina yksitellen. Haastateltavia ei voi tunnistaa tutkimustuloksista. Haastattelut litteroidaan ja kerät- tyä aineistoa analysoidaan teemojen mukaisesti. Tämän jälkeen kootaan tutkimuksen johtopäätök- set.

Tutkimuksen tavoite on kerätä tietoa henkilörekisteröinnin nykytilasta Helsingin poliisilaitoksella. Paras tieto prosessin nykytilasta on luonnollisesti vartijoilla, joiden päivittäinen työ on suorittaa henkilörekisteröintiä. Haastatteluiden avulla vartijoilta kerätään tietoa asioista, jotka vaikuttavat ri- koksesta epäiltyjen henkilörekisteröintiin Helsingin poliisilaitoksella. Tutkimuksen tavoitteena on myös kartoittaa prosessin mahdollisia kehityskohteita ja muokata kerätyistä tiedoista helposti luet- tava raportti.

Henkilörekisteriin kirjattujen rikoksesta epäiltyjen henkilötuntemerkkien käyttö rikosten selvittämi- sessä on osa poliisin päivittäistä toimintaa. Välillä media uutisoi näyttävästi, kun ns. pimeään rikok- seen on löytynyt epäilty tekijä tekopaikalle jääneiden näytteiden täsmättyä poliisin järjestelmään kir- jattuihin näytteisiin. Uutiskynnys ylittyy sitä varmemmin, mitä törkeämmästä rikoksesta on kyse tai mitä pidemmän aikaa juttu on ollut selvittämättä.

Helsingin Sanomat kirjoitti helmikuussa 2023 artikkelin Oulun poliisilaitoksen selvittämästä törkeän varkauden yrityksestä. Epäilty tekijä paljastui lähes 10 vuotta teon jälkeen, kun poliisi tallensi hä- neltä uudestaan sormenjäljet järjestelmään ja onnistui saamaan hitin, joka yhdisti epäillyn tekijän tekopaikkaan. Voidaan todeta, että lain koura voi toisinaan olla hidas, mutta se on todella pitkä. (Niemi, 2023.)

2 YLEISTÄ TUTKIMUKSESTA

Tutkimus on rajattu koskemaan ainoastaan Helsingin poliisilaitoksella tapahtuvaa henkilötunto- merkkien ottamista, koska sen toiminnasta tutkijoilla oli omakohtaista kokemusta siellä suoritetun työharjoittelun ansiosta. Tutkimus on rajattu koskemaan ainoastaan täysi-ikäisiä henkilöitä. Tutki- muksessa ei ole eroteltu rekisteröitävien henkilöiden sukupuolia, vaan miehet ja naiset muodosta- vat yhdessä tutkittavien henkilöiden kohdejoukon.

Poliisi tallentaa henkilötuntemerkkejä järjestelmiinsä myös turvapaikanhakijoista sekä vertailutun- tomerkkejä esimerkiksi rikosten asianomistajilta. Tässä tutkimuksessa keskitytään ainoastaan ri- koksesta epäiltyjen henkilötuntemerkkien ottamiseen.

Ajallisesti tutkimus on rajattu koskemaan haastateltujen vartijoiden näkemyksiä henkilökisteröinnin nykyhetkestä sekä tulevaisuuden kehityskohteista.

Tutkimuksesta on hyötyä etenkin tutkinnassa työskenteleville poliiseille, kun ymmärrys heidän toimintaansa liittyvästä aiheesta lisääntyy. Ennen kaikkea tutkimuksesta hyötyvät henkilökisteröintiä suorittavat vartijat, jotka saavat tutkimuksen kautta näkemyksensä prosessin nykytilasta, käytettävyydestä sekä käytettävyysongelmista kuuluviin.

Poliisiorganisaatio voi hyödyntää tutkimusta suunnitellessaan ilmi tulleiden kehityskohteiden korjaamista. Tutkimus voi siis toimia henkilökisteröintiä kehittävien tahojen tukena. Tutkimuksessa otetaan huomioon myös vartijoiden työturvallisuusaspekti, joka on olennainen asia toimintaa kehitettäessä.

Henkilökisteröintiin ja siihen käytettävään Vitja-Retu -järjestelmään liittyviä tutkimuksia on tehty muutamia viime vuosina. Aiemmat aiheeseen liittyvät tutkimukset ovat pääosin Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoiden tekemiä opinnäytetöitä.

Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijat Karstinen Jenni sekä Laulajainen Katariina ovat tehneet vuonna 2021 opinnäytetyönä tutkimuksen ”Henkilökisteröinti Espoon kenttäjohtalueella sekä Jokilaaksoissa”. He ovat tutkimuksessaan haastatelleet pääasiassa poliiseja ja poliisien näkemyksiä henkilökisteröinnin tarpeellisuudesta ja toteuttamisesta.

Vuonna 2018 Mikko Johansson on tehnyt Poliisiammattikorkeakoulun toiminnallisen opinnäytetyön ”Ohje henkilökisteröinnistä Vitja-Retu -järjestelmällä”. Johansson työn näkökulma on opastaa henkilökisteröintiä suorittavia henkilöitä 2018 vuonna muuttuneen Vitja-Retu järjestelmän käytössä.

Elina Kuisman Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö ”Kenttärekisteröinti” vuodelta 2019 käsittelee poliisipartion tekemään henkilökisteröintiä kentällä. Partanen Janne ja Nykyri Anna tekivät vuonna 2022 Poliisiammattikorkeakoulun toiminnallisena opinnäytetyönä ”Kenttärekisteröinnin ohjevideon poliisille.

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TEEMAT

Opinnäytetyön nimi on ”Rikosperusteinen henkilökisteröinti Helsingin poliisilaitoksella”.

Tutkimus vastaa kahteen tutkimuskysymykseen:

1. Miten rikoksesta epäiltyjen henkilökisteröinti toteutetaan Helsingin poliisilaitoksella?
2. Miten rikoksesta epäiltyjen henkilökisteröintiä Helsingin poliisilaitoksella voisi kehittää?

Aineiston keruumenetelmäksi on valittu teemahaastattelu ja tutkimuskysymykset on jaettu kuuteen teemaan, joiden ympärille haastattelukysymykset on kehitetty.

Alla on eritelty valitut teemat ja osa niihin liittyvistä kysymyksiä. Haastattelussa käytetty teema-haastattelurunko löytyy opinnäytetyön liitteenä nro 2.

3.1 Henkilörekisteröintiin vaikuttava poliisin toiminta

Poliisitutkija lähettää sähköpostitse henkilörekisteröintiä suorittaville vartijoille rekisteröintipyyntö-lomakkeen. Lomake on tämän opinnäytetyön liitteenä nro 3. Täyttävätkö tutkijat lomakkeen kaikki kohdat oikein? Onko lomakkeessa kohdat kaikille tiedoille, joita vartijat tarvitsevat? Lähettääkö tutkijat lomakkeen vartijoille ajoissa? Kenttäpoliisi kirjaa kiinniottopöytäkirjaan tietoja kiinniotetusta henkilöstä, jolta vartijat todennäköisesti ottavat henkilötuntemerkit myöhemmin. Onko kirjauksissa puutteita? Kirjaako poliisi pöytäkirjaan kaikki vartijoiden työturvallisuuteen vaikuttavat olennaiset asiat? Tämä teema pyrkii selvittämään miten poliisi välittää rekisteröintipyyntönsä sekä tietoja rekisteröitävästä henkilöstä vartijoille ja olisiko nykyisessä toimintatavassa parannettavaa.

3.2 Välineistö ja järjestelmät

Rekisteröitäessä henkilötuntemerkkejä, vartijat käyttävät erilaisia välineitä sekä järjestelmiä. Tässä teemassa selvitetään miten ne toimivat ja onko niiden toiminnassa kehitettävää. Onko mm. Vitja-Retu -järjestelmä looginen ja helppo käyttää? Onko näyttöpäätteitä ja muita välineitä käytössä riittävästi? Tuoko välineistö ja järjestelmät omalta osaltaan haasteita henkilörekisteröinnin sujuvuuteen?

3.3 Henkilöstöresurssit

Onko vartijoita riittävästi töissä vuorossa? Onko työvuorosuunnittelu toimivaa? Onko henkilötuntemerkkien ottamisen ruuhkahuiput otettu huomioon henkilöstöresursoinnissa? Pitäisikö työaikoja laajentaa? Tutkimuksessa selvitetään, miten haastateltujen mielestä henkilöstöresurssit riittävät nykyhetkellä työtehtävien hoitoon ja miten niitä tulisi mahdollisesti muuttaa.

3.4 Koulutus ja osaaminen?

Vaikka henkilöstöresursointi olisi kohdillaan, voi työn tekemistä silti hankaloittaa koulutuksen ja sitä kautta osaamisen puute. Tämä teema keskittyy koulutukseen sekä osaamiseen. Vaihtuuko henkilörekisteröinnin työntekijät usein? Miten työntekijöiden vaihtuvuus vaikuttaa henkilörekisteröinnin sujuvuuteen? Päivitetäänkö henkilörekisteröinnin prosessia usein? Miten päivitykset prosessissa jal-

kautetaan kaikkien työntekijöiden tietoisuuteen? Onko osaaminen työntekijöiden keskuudessa samalla tasolla? Tekevätkö kaikki työtä samalla tavalla? Miten uudet henkilöt koulutetaan tehtäviin? Kuka heidät kouluttaa ja onko joku kouluttajalla pätevyys muiden kouluttamiseen?

3.5 Työturvallisuus

Vartijat ottavat rikoksesta epäillyiltä henkilötuntemerkit ja rekisteröivät heidät yleensä joko yksin tai työparin kanssa. Erityisesti sormenjälkiä otettaessa vartija on lähikontaktissa rekisteröitävän henkilön kanssa. Rikoksesta epäilty voi olla varohenkilö, jolla on historiaa virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta. Tietävätkö vartijat, mistä rikoksesta rekisteröitävää epäillään? Onko vartijoiden tiedossa rekisteröitävän aiempi historia, miten hän on käyttäytynyt vastaavissa tilanteissa? Millaiset voimankäyttövälineet vartijoilla on käytössään? Joudutaanko niitä usein käyttämään? Miten usein voimankäyttövälineiden käyttöä kerrataan? Onko vartijoilla tietoa rekisteröitävän henkilön terveystiedoista? Miten työturvallisuus otetaan huomioon esim. C-hepatiittia sairastavan tai HIV-positiivisen asiakkaan kohdalla? Tämän teeman kysymysten avulla, pyritään selvittämään, miten vartijoiden työturvallisuus on huomioitu nykyisellä toimintatavalla ja miten sitä olisi mahdollista kehittää.

3.6 Nykyinen lainsäädäntö?

Pakkokeinolain 9 luvun 3 § mukaan rikoksesta epäillystä saadaan henkilön tunnistamiseksi, rikoksen selvittämiseksi ja rikoksentekijän rekisteröintiä varten ottaa sormenjäljet, kädenjäljet, jalanjäljet, ääninäytteen, hajunäytteen, käsialanäytteen, valokuvat ja tuntemerkkitiedot. Poliisihallituksen ohjeessa tuntemerkkitietojen ottamisesta ja tallentamisesta sanotaan, että tuntemerkkitiedot on otettava aina, kun siihen on perusteet, ellei se ole toistuvista rekisteröinneistä, suhteellisuusperiaatteesta tai muusta syystä johtuen ole ilmeisen tarpeetonta.

Miten vartijat kokevat ajantasaisen lainsäädännön? Rajoittaako nykyinen lainsäädäntö henkilörekisteröintiä? Auttaisiko lakimuutos henkilörekisteröinnin sujuvoittamisessa? Tämän teeman avulla kartoitetaan vartijoiden näkemyksiä nykyisen lainsäädännön merkityksestä henkilörekisteröinnin sujuvuuteen ja mahdollisia toiveita lainsäädännön muuttamiseen.

3.7 Muut asiat

Kaikkia haastattelukysymyksiä ei haluta rajata liittymään ennalta päätettyihin teemoihin. Haastattelussa vartijoille annetaan mahdollisuus kertoa myös näkemyksistään henkilörekisteröinnin sujuvuuteen vaikuttavista asioista, joita ei ole otettu haastattelun teemajaottelussa huomioon. Siitä syystä vartijoille esitetään myös avoin kysymys, jossa heitä pyydetään kertomaan muita asioita ja seikkoja, joilla on merkitys henkilörekisteröinnin sujuvuuteen.

4 HENKILÖREKISTERÖINNIN KESKEISET KÄSITTEET

4.1 Rikos

Rikos on rikoksen tunnusmerkistön täyttävä, oikeudenvastainen, syyllisyyttä osoittava teko. Rikoslakiin on kirjattu kunkin rikoksen tunnusmerkistö.

4.2 Rikoksesta epäilty

Epäillyksi kutsutaan esitutkinnassa rikoksen tekemisestä epäiltyä henkilöä. Häntä on kohdeltava syyttömänä rikosepäilystä huolimatta. Rikoksen selvittämiseksi esitutkintaviranomaiset, syyttäjät ja tuomioistuimet voivat kuitenkin kohdistaa epäilyyn monenlaisia pakkokeinoja, kuten henkilörekisteröinnin, tutkintavankeuteen vangitsemisen, pidättämisen ja kotietsinnän. Pakkokeinolaissa on säädetty tarkasti näistä pakkokeinoista ja niiden käyttämisestä, sillä niillä puututaan kohdehenkilön perusoikeuksiin.

4.3 Valokuvat

Henkilörekisteröinnissä rekisteröitävä kuvataan ennakkoon laadituiden ohjeiden mukaan. Rekisteröitävä henkilö kuvataan kasvoista edestä ja sivuilta. Tämän lisäksi hänestä otetaan kokovartalo kuva. Myös kaikki tatuoinnit, syntymämerkit, arvet, lävistykset ja luomet kuvataan. Rekisteröitävä voi halutessaan kieltäytyä näyttämästä tatuointejaan tai muita erityisiä tuntomerkkejä. Näiden erityistuntomerkkien rekisteröinti perustuu vapaaehtoisuuteen.

Valokuvat tulisi uusia uudelleen rekisteröinnin yhteydessä, mikäli edellisten kuvien ottamisesta on puoli vuotta tai aiemmin, mikäli ulkonäkö on oleellisesti muuttunut edellisistä kuvista.

4.4 Sormenjälki

Sormenjälkien yksilöllisyys on pitkään tiedossa ollut tosiasia, eikä edes identtisillä kaksosilla ole täysin samanlaisia sormenjälkiä.

Käsitystä puoltaa tilastollinen todennäköisyys, sillä käytännössä on mahdotonta ottaa sormenjäljet kaikilta maailman yli seitsemältä miljardilta ihmiseltä ja verrata niitä erojen ja yhtäläisyyksien toteamiseksi. Rikostutkinnassa on hyödynnetty sormenjälkitutkimusta jo toista sataa vuotta eikä tänä aikana ole syntynyt tilannetta, jossa olisi oltu kahden vaiheilla edes silloin kun epäilyksenalaisena ovat olleet identtiset kaksoset.

Sormenjäljet kehittyvät 3. ja 4. raskauskuukauden aikana. Silloin sormien päät paisuvat tyynymäiksi lapsiveden paineesta. Kun paine laskee, iho poimuttuu. Vaihtelun vaikutuksesta sormenpäi-

den ihoon syntyy kaaria, kierteitä ja silmukoita, jotka muodos-tavat jokaiseen sormeen aina täysin yksilöllisen kuvion.

Sormenjäljet ovat koko elämän säilyvä ominaisuus. Ne saa häivytettyä lopullisesti vain tuhoamalla ihon polttamalla tai syövyttämällä. Ihokudoksen pitää arpeutua tällöin syviä kerroksia myöten

Vuonna 1911 kuollut brittiläinen tilastotieteilijä ja antropologi Francis Galton kannatti sormenjälkien hyödyntämistä rikostutkinnassa, sillä hänen tutkimustensa mukaan todennäköisyys löytää identtisiä sormenjälkiä on yksi 64 miljardista.

Ajan mittaan ajatuksesta, että ihmisellä on aina yksilölliset sormenjäljet, tuli yleispätevä totuus. Sormenjälkitunnistus onnistuu kuitenkin luotettavasti vain silloin, kun sormenpään ihon kohoumista ja kuopista syntyvä kuvio on selvä. Parhaat kosketuksesta kertovat jäljet löydetään yleensä kovista, sileistä aineista, kuten lasista (Tieteen kuvalehti 30.10.2013, luettu 27.3.2023.)

Henkilörekisteröinti pitää sisällään sormenjälkien ottamisen. Jokaisesta sormesta otetaan yksittäinen jälki. Aiemmin sormenjäljet otettiin musteella, mutta nykyään sormenjäljet otetaan pääsääntöisesti Afis-sormenjälkilaitteella, joka on ollut käytössä jo reilusti yli 10 vuotta

Mikäli jo aiemmin rekisteröity henkilö rekisteröidään uudelleen, otetaan myös sormenjäljet uudelleen, mikäli edellisten ottamisesta on yli puoli vuotta.

4.5 DNA

DNA löydettiin jo 1800-luvulla, mutta sen rakenne tunnistettiin vasta noin sata vuotta myöhemmin vuonna 1953. DNA-lyhenne tulee sanasta Deoksiribonukleiinihappo ja tätä molekyyliä löytyy lähes jokaisesta ihmisen solusta. Käytännössä DNA-molekyyli on varasto, joka sisältää ihmisen soluille ohjeet siitä, miten niiden tulee toimia. Näistä ohjeista eli geneeistä muodostuu ihmisen geeniperimä. Yksittäinen geeni on pätkä ihmisen DNA:ta.

DNA sijaitsee solujen tumassa ja se muodostaa kromosomit. Jos ihmisen yhden solun DNA avattaisiin ja aseteltaisiin yhdeksi nauhaksi, tulisi sen pituudeksi noin kaksi metriä. Mikäli yhden ihmisen kaikkien solujen DNA:t avattaisiin, tulisi nauhasta miljardien kilometrien mittainen (Pfizer-tutkimus, DNA:ta osataan jo lukea, mutta luetun ymmärtämistä vielä opetellaan, luettu 1.4.2023.)

Kuten sormenjäljet, myös DNA on jokaisella ihmisellä yksilöllinen. Poikkeuksen tähän tekevät identtiset kaksoset, joilla myös DNA-tunnisteet ovat identtiset, joskin koko perimän analysointi voi paljastaa muutamia eroja. Tämän takia se soveltuu luotettavaksi välineeksi osana rikostutkintaa. DNA-näyte voidaan ottaa esimerkiksi ihosta, verestä, syljestä tai hiuksen juuresta. DNA-näytettä ei

käytetä pelkästään osoittamaan syyllistä, vaan se mahdollistaa myös poissulkemaan syyttömiä usean epäillyn joukosta.

Suomessa DNA-rekisteri otettiin käyttöön vuonna 1991 Keskusrikospoliisin rikosteknisessä laboratoriossa ja sinne oli tallennettu 193 460 DNA-tunnistetta vuoden 2020 loppuun mennessä (Könönen, 2021,16).

Vuonna 2017 Keskusrikospoliisin rikosteknisessä laboratoriossa analysoitiin yhteensä 22 000 rikospaikka- ja 12 000 henkilönäytettä. Valtaosa rikostutkimuksista on omaisuusrikoksia, mutta DNA-tunnisteita tuotetaan paljon myös väkivalta- ja seksuaalirikostapauksissa. Rikostutkimuksissa vertaillaan tavallisesti suoria tunnisteita, eli pyritään DNA-tunnistein osoittamaan, että epäilty on ollut rikospaikalla (Minttu Hedman ym, Duodecim, 2019, Oikeusgenetiikka yksilöntunnistuksessa, luettu 2.4.2023.)

DNA-näyte otetaan pumpulitikulla suun sisäpinnalta. Mikäli rekisteröitävä kieltäytyy, viedään hänet oikeuslääketieteen laitokselle, jossa häneltä otetaan verikoe DNA:n saamiseksi.

4.6 Ääninäyte

Suomessa on Euroopan suurin rikoksesta epäiltyjen äänirekisteri, jonne on kerätty ääninäytteitä vuodesta 2013 lähtien. Vuonna 2018 ääninäytteitä oli tallennettu jo 10 000. Ääninäytteen ottaminen tapahtuu siten, että näytteen antaja puhuu puhelimeen vähintään kahden minuutin ajan. Puhelu tallentuu automaattisesti KRP:n Rikosteknisen laboratorion tallennusjärjestelmään, josta näytteet viedään äänirekisteriin (Yle, Euroopan laajin äänirekisteri voi viedä poliisin oikeille jäljille: Kun tuntemattomalle äänelle saadaan nimi, asiaa voi selvittää tarkemmin, luettu 1.4.2023).

Ihmistä ei voi tunnistaa sataprosenttisesti äänestä, sillä se on helposti muokattavissa erilaisten sovellusten, sekä laitteiden avulla ja esimerkiksi sisaruksilla voi olla hyvin samankaltaiset äänet. Ääntä käytetään lähinnä täydentävänä tutkimusmenetelmänä, joka saattaa johtaa jo alkanutta tutkintaa oikeaan suuntaan tai tukea aiemmin hankittua näyttöä. Äänen lisäksi tarvitaan aina jotain muuta syyllisyyttä tukevaa näyttöä, kuten DNA:ta tai sormenjälkiä, eikä ketään voida tuomita pelkästään äänen perusteella.

Ääninäytteen ottaminen on ollut muutamia kuukausia väliaikaisesti poissa käytöstä alkaen 11/22, koska tähän asti palvellut ääninäyttereisteri on täytynyt, eikä uutta järjestelmää ole vielä saatu käyttöön vanhan ja poistuvan rekisterin tilalle. Tätä ennen ääninäyte on otettu Helsingin poliisilaitoksella jokaiselta rekisteröitävältä.

Ääninäyte otetaan puhelimella. Rekisteröitävä puhuu puhelimeen vähintään kahden minuutin ajan, jolloin puhe tallentuu KRP:n ääninäyterekisteriin. Tutkimushetkellä ääninäyte otetaan ainoastaan, mikäli se on tutkittavan rikoksen selvittämisen kannalta erityisen oleellista ja tärkeää.

4.7 Käsialanäyte

Käsialanäyte ei ole rutiinitoimenpide, vaan se otetaan ainoastaan tutkijan pyynnöstä. Käsialanäytteen rekisteröinnissä rekisteröitävälle luetaan teksti, jonka hän kirjoittaa paperille.

4.8 Hajunäyte

Hajunäytteen ottaminen on Helsingissä harvinaista. Hajunäyte otetaan esimerkiksi silloin, kun tavoitteena on saada rikoksesta epäilty liitettyä tiettyyn tekovälineeseen. Tämän toteuttaminen vaatii tunnustuskoiran. Hajunäytteitä ei tallenneta mihinkään, eikä Poliisilla ole minkäänlaista hajurekisteriä.

4.9 Tuntomerkitiedot

Tuntomerkitiedoilla tarkoitetaan pakkokeinolaissa tarkoitettuja henkilötuntomerkkejä, henkilön videokuvia ja DNA-tunnisteita. Erityistuntomerkitiedot pitävät sisällään rekisteröitävän henkilön ulkonäköön liittyviä yksilöiviä tietoja. Tällaisia ovat esimerkiksi pituus, paino, rakenteelliset ominaisuudet, silmien- ja hiustenväri, luomet, kasvojen muoto, tatuoinnit, lävistyksset, poikkeava kävelytyyli.

4.10 Jalkineenjälki

Vaikkei pakkokeinolaissa henkilötuntomerkkilistauksessa mainita jalkineenjälkiä, ne käsitellään yhtenä tuntomerkinä. Jalkineenjäljet otetaan tapauskohtaisesti ja ne tulisi ottaa ainakin verekseltään kiinniotetulta.

Jalkineenjälki otetaan Helsingin poliisilaitoksella tutkijan niitä pyytäessä. Jalkineenjälki otetaan siivellä jalkineen pohjaan hiilijauhetta ja painamalla jalkine sen jälkeen kontaktimuoville. Tämän jälkeen kontaktimuoville siirretty jalkineenjälki painetaan jalkineenjälkilomakkeelle. Jalkineenjäljen ottamisen lisäksi kengät valokuvataan mittanauhan kanssa.

Arkisin jalkineenjäljet otetaan tutkintasihteerin toimesta ja viikonloppuisin se kuuluu vartijoiden tehtäviin.

4.11 Kädenjäljet

Kuten sormenjäljet, ovat kädenjäljet myös yksilölliset. Niiden kuviot kehittyvät jo sikiöaikana samalla mekanismilla, kuin sormenjäljet. Kädenjäljet otetaan jokaiselta rekisteröitävältä ja ne otetaan uudestaan, mikäli edellisten kädenjälkien ottamisesta on 6-12 kuukautta.

5 TUTKIMUKSEN SUUNNITTELU

5.1 Tutkimusasetelma ja tutkimusmenetelmä

Tutkimusasetelma on poikittaistutkimus, eli tutkimusaineisto kerätään yhdessä ajankohdassa usealta vastaajalta. Poikkileikkausaineistolla tehtävällä analyysillä voidaan kuvailla eri ilmiöitä, kun taas pitkittäistutkimuksen avulla ilmiöitä voidaan myös selittää (Valli & Aaltola (toim.) 2015: 121). Tässä tutkimuksessa olennaista on ilmiön kuvailu haastatteluhetkellä, minkä vuoksi tutkimusasetelmaksi on valittu poikittaistutkimus.

Tutkimus on toteutettu laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena, sillä määrällisen aineiston sijaan, tavoitteena oli kerätä tutkittavasta ilmiöstä laadullista aineistoa. Laadullinen tutkimus sopii menetelmäksi parhaiten, kun tarkoituksena on selvittää muutaman vartijan näkemyksiä tutkimuskysymyksistä mahdollisimman laaja-alaisesti.

Laadullisen tutkimuksen keskeinen ominaispiirre on, että se perustuu ihmisten subjektiivisten kokemusten ja näkemysten tarkasteluun (Puusa & Juuti 2021, 59). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tavoittaa ihmisen omat kuvaukset koetusta todellisuudestaan (Vilka 2015, 118). Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mieluusti mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Tässä mielessä tiedonantajien valinnan ei pidä olla satunnaista vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.) Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keräämisen tavoite on aineiston sisällöllinen laajuus pikemminkin kuin aineiston määrä kappaleina (Vilka 2015, 129).

Helsingin poliisilaitoksella työskentelee neljä vartijaa, jotka ottavat rikoksesta epäillyiltä henkilötuntomerkkejä. Tutkimuksessa haastatellaan heitä kaikkia.

5.2 Aineistonkeruumenetelmä

Laadullisen tutkimusmenetelmän tutkimushaastattelumuotoja ovat lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Tavanomaisesti tutkimushaastatteluja tehdään yksilöhaastatteluna, mutta tutkimuksen tavoitteitten mukaan, jokaista tutkimushaastattelutapaa voi soveltaa myös paritai ryhmähaastatteluun. Yksilöhaastattelu soveltuu henkilön omakohtaisten kokemusten tutkimiseen ja ryhmähaastattelu yhteisön käsitysten tutkimiseen. (Vilka 2015, 123.)

Haastattelu on kuin keskustelu, jolla on ennalta päätetty tarkoitus. Haastattelu tähtää informaation keräämiseen ja on siis ennalta suunniteltua päämäärähakuista toimintaa. (Hirsijärvi & Hurme 2008: 42.) Haastattelu tapahtuu tutkijan aloitteesta ja usein tutkijan ehdoilla, mutta jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan selville haastateltavilta häntä kiinnostavat asiat, tai ainakin ne, jotka kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin (Valli & Aaltola (toim.) 2015, 27-28).

Näkyvimmin haastattelun erottavat keskustelusta osallistujien roolit: haastattelijat kysyjän, tiedon kerääjän rooli ja haastateltavan vastaajan, tiedon antajan rooli. Toiminnallisemmasta näkökulmasta ero on se, että haastattelussa osallistujat toteuttavat tilanteeseen kuuluvia tehtäviään keskustelun keinoin. Tilanteen institutionaalisuutta korostaa tallennus: nauhoitus ja se, että haastattelija tekee muistiinpanoja. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22.)

Haastattelu sopii tutkimusmenetelmäksi silloin, kun ei tiedetä, millaisia vastauksia tullaan saamaan, tai kun vastaus perustuu haastateltavan henkilön omaan kokemukseen. Tutkimuksessa kartoitetaan henkilörekisteröintiä suorittavien vartijoiden omakohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä henkilörekisteröinnin nykytilasta sekä mahdollisista kehityskohteista, joten yksinkertaisinta ja usein tehokkaintakin on kysyä sitä heiltä teemahaastattelun muodossa.

Teemahaastattelu on yleisimmin käytetty tutkimushaastattelun muoto. Teemahaastattelusta käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelussa tutkimuskysymyksistä poimitaan keskeiset aiheet tai teemat, joita on välttämätöntä käsitellä tutkimuskysymykseen vastaamiseksi. Tavoitteena on, että kaikista teemoista vastaaja voi antaa oman kuvauksensa ja haastatteluteemat on käsitelty vastaajan kannalta luontevassa järjestyksessä. (Vilkkä 2015, 124.)

Tässä tutkimuksessa teemoja ovat henkilörekisteröinnin kulkuun vaikuttava poliisin toiminta, väliaineisto ja järjestelmät, henkilöstöresurssit, koulutus ja osaaminen, työturvallisuus sekä henkilörekisteröintiä määrittelevä lainsäädäntö. Lisäksi haastatelluille vartijoille tarjotaan mahdollisuus kertoa näkemyksiään henkilörekisteröinnin sujuvuuteen vaikuttavista asioista myös ennakkoon määriteltujen teemojen ulkopuolelta. Tämä parantaa tutkimuksen luotettavuutta, kun tutkijan omien käsitysten merkitys henkilörekisteröinnin sujuvuuteen vaikuttavien asioiden osalta vähenee.

Teemahaastattelussa ongelmana voi olla, että se peilaa kysymysten tasolla tutkijan käsitystä tutkitavasta asiasta. Haastattelukysymykseen on sisäänkirjoitettu tutkijan ennakkokäsitys asiasta. Vastaaaja tunnistaa tämän ja vastaa tutkijan toivomalla tavalla eikä omien kokemustensa tai käsitystensä mukaan. Näin ollen lopullinen tutkimusaineisto ei välttämättä vastaa kattavasti tutkimusongelmaan, tutkimuskysymykseen ja vastaa tutkimuksen tavoitetta.

Laadullisen tutkimusmenetelmän tiedonintressiä kirjaimellisesti noudatettaessa tulisi tutkimushaastattelussa aina välttää kysymyksiä, joihin haastateltava voi vastata kyllä tai ei. Sen sijaan kannattaa

käyttää kysymyssanoja mitä tai miksi, jotta kysymykseen saa perustellun vastauksen. (Vilkkä 2015, 127-128.)

Teemahaastattelun luotettavuuden arvioinnissa pitää ottaa huomioon myös lähdekritiikki. Jollain tavalla arkaluontoisia tai moraalisesti latautuneita asioita koskeviin tietoihin on syytä suhtautua kriittisemmin, epäluuloisemmin kuin neutraalimpia asioita koskeviin vastauksiin (Alasuutari 2001, 101-102).

5.3 Analyysi

Haastattelun jälkeen aineisto puretaan. Koko aineistoa ei välttämättä tarvitse litteröidä, vaan se voidaan tehdä valikoiden vain teema-alueista ja haastateltavan puheesta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138). Aineistoa tarkastellaan aina vain tietystä teoreettismetodologisesta näkökulmasta. Aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen ja kulloisenkin kysymyksenasettelun kannalta "olennaista", vaikka samassakin tutkimuksessa aineistoa voidaan tarkastella monestakin näkökulmasta. (Alasuutari 2011, 40.)

Purettu aineisto luetaan kokonaisuutena useaan kertaan, jotta siitä alkaa syntyä ajatuksia ja mielienkiintoisia kysymyksiä. Tämän jälkeen aineisto tiivistetään.

Tiivistäminen pyritään tekemään aineiston teemojen mukaan. Teemoista kootaan rakenne, joka on tutkimuksellisesti mahdollinen ja merkityksellinen. Etenkin laadullisessa tutkimuksessa on hyvä kiinnittää huomiota myös siihen, mistä aineistossa ei puhuta. Näistä vaietuista asioista voi löytää tutkimuksen tai kehittämisen kannalta hyvinkin tärkeän johtoajatuksen. (Vilkkä 2021, luku Laadullinen analyysi, luettu 6.6.2023.)

Tiivistettyä aineistoa voidaan analysoida monin tavoin. Analyysillä tavoitellaan oman aineiston syväoppimista niin, että hajanaiselta tuntuva aineisto tiivistyy ja täsmentyy (Vilkkä 2021, luku Laadullinen analyysi, luettu 6.6.2023).

Analyysitavat voidaan jäsentää karkeasti kahdella tavalla: Selittämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään usein tilastollista analyysiä ja päätelmien tekoa. Ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään tavallisesti laadullista analyysia ja päätelmien tekoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 224.) Tämä tutkimus analysoidaan laadullisen aineiston ymmärtämiseen pyrkivällä lähestymistavalla.

Aineiston analyysissä tarkistellaan, puuttuuko aineistosta ennalta odotettuja teemoja, ilmeneekö yllättäviä, epäselviä, aineiston kokonaisuudessa harvinaisia teemoja tai yhdistelmäteemoja (Vilkkä 2021, luku Laadullinen analyysi, luettu 6.6.2023). Aineistosta pyritään löytämään yhteyksiä vas-

tausten välillä ja tekemään kokonaisvaltaisia tulkintoja tutkimusongelman ilmiöistä vertailemalla sitä teoreettisiin teemoihin. Näiden perusteella kirjataan tutkimuksen johtopäätökset.

5.4 Tietosuoja

Tutkimuksessa haastateltavat nimettiin A, B, C ja D henkilöiksi, ja näillä nimillä he esiintyvät tutkijoiden muistiinpanoissa koko tutkimuksen ajan.

Haastattelu sisälsi tutkimuskysymysten lisäksi haastateltavan taustatietoja selvittäviä kysymyksiä, kuten haastateltavan ikä, työhistoria, sekä virkaikä. Kysymykset oli laadittu niin, etteivät ne yksilölliset haastateltavaa tunnistettavaksi, ja että he säilyvät anonyymeina.

Tutkimuksessa ei eritellä, kuka on vastannut milläkin tavalla kysymyksiin.

Ennen haastattelua haastateltaville kerrottiin, miten haastattelussa kerätty aineisto säilytetään ja miten sitä tullaan käsittelemään.

Haastattelu tallennettiin tutkijoiden virkapuhelimiin, joissa on moniportainen suojaus jo Helsingin poliisilaitoksen puolesta. Äänitiedostot, sekä muu haastattelussa kerätty aineisto lähetettiin myös virkasähköposteihin, jossa ne olivat korttikirjautumisen takana.

Aineiston käsittelyn jälkeen kaikki paperinen aineisto toimitettiin Helsingin poliisilaitoksen tietosuojasäiliöön. Sähköinen aineisto poistettiin ja hävitettiin asianmukaisella tavalla.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Haastattelun valmistelu

Opinnäytetyön aihetta aloitettiin kartoittamaan helmikuun alussa. Kuukautta myöhemmin aiheeksi oli valikoitunut henkilörekisteröinti sekä todennäköiseksi tutkimusmenetelmäksi laadullinen tutkimus. Tutkimuksen ideana oli ajatus haastatella Helsingin poliisilaitoksella työskenteleviä vartijoita, jotka ottavat rikoksesta epäillyistä henkilötuntemerkkejä. Tutkimuksen haastateltaviksi valikoituivat vartijat, koska tutkijoiden aiemman käsityksen mukaan, tähän ei olisi tarvinnut tutkimuslupaa.

Tutkimuksen alkumetreillä vartijoita lähestyttiin sähköpostitse, jossa esiteltiin tutkimuksen idea, tutkia Helsingin poliisilaitoksen henkilörekisteröinnin nykytilaa ja mahdollisia kehityskohteita, sekä tiedusteltiin heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseen haastateltavina.

Vartijoiden suostuttua haastatteluun, tutkimusmenetelmäksi varmistui laadullinen tutkimus ja aineiston keruumenetelmäksi teemahaastattelu. Tässä vaiheessa edessä olevat työvaiheet kirjattiin ylös ja mahdollisuuksien mukaan vastuu niiden työstämisestä jaettiin tutkijoiden kesken. Työvaiheita olivat mm. teemojen päättäminen, haastattelukysymysten muotoilu, johdanto, luvut keskeisistä käsitteistä, teoreettinen viitekehys sekä tutkimuksen toteuttaminen. Haastattelut toteutettiin huhti-

kuun lopussa ja niiden jälkeen olevilla itseopiskeluviikoilla opinnäytetyön tekeminen edistyi huomattavasti.

6.2 Tutkimusluvan hankinta

Vasta noin viikkoa ennen sovittuja haastatteluita, opinnäytetyölle osoitettiin koulun puolesta ohjaaja, Sanna Luoma. Tutkimusluvan tarpeellisuus tarkistettiin heti ohjaajalta ja yllätys oli melkoinen, kun kävi ilmi, että se oli välttämätön myös vartijoiden haastattelemiseksi. Haastattelut oli sovittu 6 päivän päähän tiedon saamisesta, joten huoli siitä, ehditäänkö tutkimuslupa myöntämään ennen haastatteluja, oli aiheellinen. Helsingin poliisilaitoksen Kirjaamo lupasi kuitenkin kiirehtiä tutkimuslupahakemuksen käsittelyä

Viikonloppu kului tutkimuslupahakemuksen sekä sen liitteenä olevan tutkimussuunnitelman intensiivisen työstämisen parissa ja ne saatiin lähetettyä Helsingin poliisilaitoksen Kirjaamoon maanantaina aamupäivällä.

Samana päivänä tutkijat olivat puhelimitse yhteydessä Helsingin poliisilaitoksella henkilörekisteröintiä suorittavien vartijoiden lähiesimieheen, kysyäkseen häneltä luvan haastatella vartijoita tutkimusta varten saman viikon lopulla, mikäli tutkimuslupa myönnettäisiin sitä ennen. Komisario antoi luvan vartijoiden osallistumiselle ja sen jälkeen haastattelun toteutuminen oli enää kiinni tutkimusluvan hyväksymisestä.

Seuraavana päivänä tutkijat tiedustelivat Helsingin poliisilaitoksen Kirjaamosta tutkimuslupahakemuksen tilannetta. Kirjaamosta ilmoitettiin, että tutkimuslupahakemus oli hyväksytty sellaisenaan ja vartijoiden haastattelut voitiin suorittaa.

Tutkimusluvan varmistuttua, vartijoille lähetettiin sähköpostitse saatekirje, jossa kerrottiin tutkimuksen aihe, tutkimuskysymyksiin liittyvät teemat sekä haastattelun suunniteltu toteutus. Tavoitteena oli, että vartijoilla oli ymmärrys haastattelun teemoista ja toteutuksesta jo ennen varsinaista haastattelupäivää.

6.3 Osallistujien taustatiedot

Taustatietojen kuvaaminen auttaa tutkijaa hahmottamaan haastateltavan maailmaa ja siten ymmärtämään, millaista esitietoa, asiantuntemusta ja aihepiiriä koskevaa ymmärrystä vasten haastateltava asioita kuvaa. Haastateltavaa voi pyytää myös kertomaan itsestään ja taustoistaan sellaisia asioita, joita haastateltavan omasta mielestä haastattelijan tulisi tietää, jotta haastattelijä voisi ymmärtää häntä juuri hänen haluamallaan tavalla. (Vilka 2015, 131-132.)

Tutkimuksessa haastateltiin neljää miespuolista vartijaa, jotka ottavat Helsingin poliisilaitoksella rikoksesta epäillyistä henkilötuntemerkkejä. Iältään he olivat haastatteluhetkellä 43-47 vuotiaita. Heidän työkokemuksensa pääasiallisena henkilörekisteröinnin työntekijänä vaihteli vajaa vuodesta 9 vuoteen. Kaikki haastateltavat olivat työskennelleet aiemmin joko vankilassa tai Helsingin poliisilaitoksella.

6.4 Haastattelun toteutus

Haastattelut oli sovittu kahdelle peräkkäiselle päivälle siten, että kumpanakin päivänä haastateltiin kahta vartijaa. Haastattelut jaettiin näin käytännön syistä, koska yleensä vartijoita on samana päivänä töissä vain kaksi ja haastattelut oli tarkoitus toteuttaa vartijoiden työaikana.

Lisäksi tutkijat halusivat keskittyä haastatteluihin 100 prosenttisesti ja mikäli kaikki neljä haastateltavaa olisi suoritettu peräkkäin, olisi tutkijoiden keskittyminen väistämättä herpaantunut.

Haastattelut oli sovittu torstaiksi ja perjantaiksi. Saatekirjeessä vartijoita oli pyydetty varaamaan haastatteluun aikaa reilu tunti. Haastateltavat toivoivat, että haastattelut suoritettaisiin lounaan jälkeen klo 12.30 aamupäiväruuhkan väistyttyä. Torstain ensimmäinen haastattelu oli pisin ja se kesti noin 1,5 h. Toisen haastattelun kesto oli hiukan alle tunti.

Perjantaina tutkijoiden saapuessa haastattelemaan vartijoita, selvisi, että toinen haastateltavista vartijoista oli sairastunut ja näin ollen töissä ollutkaan vartija ei pystynyt irrottautumaan työtehtävistään, joten haastattelu piti siirtää toiseen ajankohtaan. Haastattelun siirto onnistui seuraavalle päivälle, eli lauantaille. Lauantaina ensimmäinen haastattelu kesti noin 40 minuuttia ja jälkimmäinen tunnin.

Tutkijat olivat varautuneet haastatteluihin siten, että haastatteluteemoihin suunnitellut kysymykset olivat tulostettuna sekä mukana oli haastattelun tallennusta varten matkapuhelin, jossa oli riittävästi tilaa haastatteluiden äänitallenteille. Haastattelun työnjako oli sovittu selkeästi etukäteen: toisen tutkijan tehtävä oli kysyä kysymyksiä, pitää ajankulusta kirjaa sekä tehdä merkintöjä teemahaastattelun kysymysrunkoon millä kellonolyömällä haastateltava kertoi mistäkin aiheesta. Kellonaikamerkintöjen avulla, tutkijoiden oli jälkikäteen helpompi kelata äänitallenteita oikeaan kohtaan halutesaan tarkistaa haastateltavan käyttämän tarkan sanamuodon.

Haastattelun alussa haastateltaville kerrattiin tutkimuksen aihe, tutkimuskysymykset sekä haastattelun kulku sekä haastatteluaineistoon liittyvät tietosuoja-asiat. Haastattelun aikana haastateltavan vastauksia kirjattiin ylös äänitallentamisen lisäksi ja molemmat tutkijat kysyivät aktiivisesti täsmennyksiä lisäkysymyksiä ennalta suunniteltujen kysymysten lisäksi.

Haastatteluiden loppuun vartijoille kerrottiin, miten tutkimus etenee haastattelujen jälkeen sekä tutkimuksen arvioidun valmistumisajan. Vartijoille kerrottiin, että tutkimus tullaan julkaisemaan Theseus-tietokannassa ja valmis tutkimus voidaan toimittaa myös heille sähköisessä muodossa, mikäli he näin toivoivat. Kiitoksena tutkimukseen osallistumisesta, vartijoille toimitettiin pieni makea tervehdys korvauksena heidän haastatteluun käyttämästään työajasta.

7 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä ovat ajantasainen lainsäädäntö sekä Poliisihallituksen antama ohje POL-2021-8411. Lainsäädännöstä henkilörekisteröintiä ohjaavat pääasiassa pakkokeinolaki sekä laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa. Poliisihallituksen antama ohje POL-2021-8411 "Henkilötuntemerkkien, jalkineenjälkien ja DNA-tunnisteiden ottaminen, tallentaminen ja poistaminen", määrittää tarkasti lainmukaiset toimintatavat ja vastuut liittyen pakkokeinolain mukaiseen henkilörekisteröintiin.

7.1 Pakkokeinolaki

Rikoksesta epäillyn henkilötuntemerkkien ottamisesta poliisin järjestelmiin määrittää Pakkokeinolain 9 luvun 3 § (PKL, 806/2011).

Em. pykälän ensimmäisessä momentissa todetaan, että poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillystä tunnistamista, rikoksen selvittämistä ja rikosentekijöiden rekisteröintiä varten sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäytteen, valokuvan sekä tuntemerkitiedot eli henkilötuntemerkit.

Henkilötuntemerkkien ottamisen saa toimittaa myös niiden ottamiseen koulutettu poliisiyksikön päällikön määräämä yksikön palveluksessa oleva virkamies (PKL 9:3.3).

Mikäli henkilöä epäillään rikoksesta, josta ankarin rangaistus on vähintään 6 kk vankeutta, mahdollistaa lainsäädäntö rikoksesta epäillylle tehtävän henkilönkatsastuksen DNA-tunnisteen määrittämiseksi. DNA-tunniste saadaan Poliisilain 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tallettaa poliisin henkilörekisteriin. Tallettaa ei kuitenkaan saa DNA-tunnistetta, joka sisältää tietoa rekisteröitävän muista henkilökohtaisista ominaisuuksista kuin sukupuolesta. (PKL 9:4.)

7.2 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (PolHetil 616/2019) määrittää sen, mihin rikoksesta epäiltyjen henkilötuntemerkeistä kerätyn rekisterin tietoja voidaan käyttää, sekä sen, milloin kyseiset henkilötuntemerkit pitää poistaa rekisteristä.

Poliisi saa käsitellä henkilötietoja rikosten ennalta estämiseen tai paljastamiseen liittyvän tehtävän suorittamiseksi.

Edellytyksenä on lisäksi, että tiedot liittyvät henkilöihin:

- 1) joiden voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän rikokseen, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vankeutta;
- 2) jotka ovat yhteydessä 1 kohdassa tarkoitettuun henkilöön tai jotka tavataan tämän seurassa, ja yhteydenpidolla tai tapaamisella voidaan toistuvuuden, olosuhteiden tai henkilön käyttäytymisen vuoksi olettaa olevan yhteys rikokseen;
- 3) jotka ovat poliisilain 5 luvun 13 §:n mukaisen tarkkailun tai muun poliisin toimenpiteen kohteena. (PolHetiL 7.1-2 §.)

Rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi tarpeelliseen rikosanalyysiin liittyvän henkilötietojen käsittelyn aloittamisesta päättää rekisterinpitäjä tai rekisterinpitäjän tähän tehtävään määräämä muu poliisiyksikkö (PolHetiL 7.4 §).

Rekisteriin merkityjä tuntomerkkitietoja voidaan käyttää myös henkilöllisyyden toteamiseksi (PolHetiL 8.1,3 §).

Rikoksesta epäillyn tuntomerkkitietojen poistosäännöistä säädetään nykyisen laki henkilötietojen käyttö poliisitoimessa 33 §:n 4 - 7 momenteissa

Henkilöllisyyden toteamiseksi käsiteltävät tuntomerkkitiedot poistetaan viimeistään kymmenen vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta, jos törkeimmästä rekisteröintiperusteena käytetystä rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. (PolHetiL 33.4 §.)

Edellä 4 momentissa tarkoitetut tiedot poistetaan viimeistään vuoden kuluttua merkinnän tekemisestä, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty tai henkilöä ei enää ole syytä epäillä rikoksesta. (PolHetiL 33.6 §.)

Edellä 4 momentissa tarkoitetut rikosasiaan liittyvät henkilötiedot saadaan kuitenkin säilyttää edelleen, jos ne ovat tarpeen tutkinnallisen, valvonnallisen tai muun perustellun syyn vuoksi tai rekisteröidyn, muun asianosaisen tai poliisin henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi. Henkilötietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuutta on arvioitava vähintään viiden vuoden välein. (PolHetiL 33.7 §.)

7.3 Poliisihallituksen ohje POL-2021-8411

Poliisihallituksen antama ohje "Henkilötuntemerkkien, jalkineenjälkien ja DNA-tunnisteiden ottaminen, tallentaminen ja poistaminen" sisältää ohjeistuksen myös ulkomaalaislain mukaiseen henkilörekisteröintiin sekä kenttärekisteröintiin, mutta tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä pidetään vain dokumentin pakkokeinolakiin viittaavaa ohjeistusta.

Ohjeeseen on koottu henkilörekisteröintiä koskeva lainsäädäntö sekä siinä on määritelty, kenellä on oikeus päättää henkilötuntemerkkien ottamisesta, vastuu henkilötuntemerkkien ottamisen tarpeellisuuden tarkastamisesta sekä suositeltu henkilörekisteröintiä koskeva tilanteessa, jossa asiakas on jo muutoinkin poliisin hallussa.

Henkilörekisteröinnistä päättää poliisimies. DNA-tunnisteen määrittämiseksi tehtävästä henkilökatsastuksesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Toiminnallisista syistä DNA-tunnisteen määrittämiseksi tarvittava näyte on pyrittävä aina ottamaan henkilörekisteröinnin yhteydessä, jos siihen on pakkokeinolaissa säädetyt edellytykset. Vastuu henkilörekisteröinnin tarpeen tarkistamisesta ja rekisteröinnin järjestämisestä edellytysten täytyessä on jutun tutkijalla tai asiaa hoitavalla poliisimiehellä kenttätoiminnassa. Pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten tulee varmistaa rekisteröintiä suorittaminen ja DNA-tunnisteen ottaminen tehdessään rikoksesta epäiltyihin kohdistuvia päätöksiä. Henkilörekisteröinti on edellytysten täytyessä pyrittävä suorittamaan aina aikana, jolloin henkilö on kiinniotettuna, pidätettynä, vangittuna, säilöön otettuna tai muuten poliisin hallussa. (POL-2021-8411.)

Pohan ohjeessa myös linjataan missä tilanteissa rikoksesta epäilty uudelleen rekisteröidään, ohjeistetaan rekisteröitävän henkilön henkilöllisyyden tarkistamisesta sekä hänelle tehtävistä ilmoituksista.

Samaisessa ohjeessa vastuutetaan poliisilaitoksia huolehtimaan yksikkönsä henkilörekisteröintiin liittyvästä ohjeistuksesta, organisaatiosta, resursseista ja toimintatavoista.

8 HENKILÖREKISTERÖINTI KÄYTÄNNÖSSÄ

8.1 Milloin henkilö rekisteröidään?

Pakkokeinolain 9 luvun 3 §:ssä todetaan, että poliisilla on oikeus ottaa ja tallettaa rikoksesta epäillyn henkilötuntemerkit poliisin järjestelmään. Käytännössä silti läheskään kaikkia rikoksentehtäjiä tai rikoksesta epäiltyjä ei rekisteröidä poliisin järjestelmiin.

Monet rikokset voidaan hoitaa esimerkiksi sakkomenettelyllä ensipartion toimesta tapahtumapaikalla. Tällöin rikoksesta epäiltyä tai rikoksentehtäjää ei ole tarkoituksenmukaista kuljettaa Helsingin po-

liisilaitokselle rekisteröintiä varten. Joillakin poliisilaitoksilla on käytössä kenttärekisteröinti, jolloin poliisimies ottaa henkilötuntemerkit rikoksesta epäillyltä tai rikosentekijältä poliisiautossa tapahtumapaikalla, mutta Helsingin poliisilaitoksella se ei ole vielä yleinen käytäntö.

8.1.1 Taulukko henkilörekisteröintien lukumääristä

Alla taulukko, jossa lukumäärät yli 18-vuotiaista rikoksesta epäillyistä, joilta on otettu Helsingin poliisilaitoksella henkilötuntemerkit vuosina 2018-2022.

	2018	2019	2020	2021	2022
Sormenjäljet	1979	2217	1509	1229	1416
DNA	2005	2066	1384	896	975
Kengänjäljet	33	20	22	20	4
Ääninäyte	1653	1864	1162	890	969
Yhteensä rekisteröity	2131	2363	1633	1325	1606

8.1.2 Taulukko rikosten lukumääristä

Alla taulukko Helsingin poliisilaitoksen alueella tehtyjen ja poliisin tietoon tulleiden rikosten määristä vuosina 2018-2022.

	2018	2019	2020	2021	2022
Omaisuusrikokset	40 369	39 757	47 805	39 778	38 734
Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset	5 953	5 807	5 938	6 071	6 674
Seksuaalirikokset	681	678	648	777	738
Rikokset oikeudenkäyttöä, viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan	2 415	2 807	3 010	3 384	3 215
Rikokset rikoslain 42, 43 ta 44 lukua vastaan	1 909	2 152	2 215	1 733	1 572
Liikenne rikokset	11 270	10 152	12 580	11 663	11 231
Muut rikoslakia vastaan tehdyt rikokset	4 554	4 240	11 261	5 375	4 960
Huumausainerikokset (uudet RL 50-luku)	4 949	5 526	6 858	5 039	4 565
Rikoksia yhteensä	72 100	71 119	90 315	73 820	71 689

8.2 Mihin henkilötietorekisteriä käytetään?

Mahdollisuuksien mukaan rikospaikoilta kerätään DNA- ja sormenjälkinäytteitä, jotka toimitetaan Rikosteknilliseen laboratorioon (myöh. RTL) tutkittavaksi. Näitä näytteitä säilytetään RTL:ssa rikoksen vanhenemiseen asti. Rikospaikoilta kerätyjä näytteitä vertaillaan myös keskenään, kun rikoksia pyritään sarjoittamaan.

2-3 kertaa viikossa rikospaikalta kerätyt näytteet vertautuvat rikoksesta epäiltyjen henkilötuntemerkkijärjestelmä Tuntoa vasten, joten ns. hitti tulee varsin nopeasti henkilörekisteröinnin jälkeen,

jos tekijä on jättänyt jälkensä rikospaikalle. Tästä syystä henkilörekisteröinti on äärimmäisen tärkeä asia hoitaa tunnollisesti aina mahdollisuuden tullessa.

8.3 Henkilötuntemerkkien poistuminen rekisteristä

Henkilötuntemerkkien järjestelmästä poistosta huolehtii käytännössä RTL. Jos henkilö todetaan ju-tussa syyttömäksi, on tutkinnanjohtajan vastuulla pyytää RTL:a poistamaan rekisteröinti.

Sormenjäljet ja DNA pysyvät rekisterissä siihen asti, että epäillyn kuolemasta on kulunut vuosi tai kun hän ei ole 10 vuoden aikana uudelleen syylistynyt rikokseen, josta voisi rekisteröidä uudelleen. Näissä tapauksissa pyynnöt rekisteristä poistamisesta tulevat Poliisihallitukselta.

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

9.1 Poliisin toiminta

Tutkimuksen ensimmäinen teema oli poliisin toiminta liittyen rikosperusteiseen henkilörekisteröintiin. Poliisin toiminta liittyy osittain myös vartijoiden työturvallisuuteen lomakkeen täyttämisen kautta. Tästä syystä tässä luvussa sivutaan kevyesti myös työturvallisuuden teemaa, joka kuitenkin käsitellään tarkemmin tutkimuksen tuloksissa myöhemmin omana lukunaan.

Haastateltavilta kysyttiin, mitä mieltä he ovat nykyisestä rekisteröintipyyntölomakkeesta (liite 3). Puolet vastaajista kertoi lomakkeen olevan hyvä sellaisenaan ja puolet vastasivat, että siinä oli henkilörekisteröinnin kannalta muutamia tarpeettomia kohtia. Tarpeettomiksi kohdiksi nimettiin listaus otettavista näytteistä, koska dna:ta lukuun ottamatta, rekisteröinnin yhteydessä otetaan asiakkaalta aina kaikki mahdolliset henkilötuntemerkit. Yksi haastateltava koki, että vartijoille riittää rekisteröintipyyntölomakkeessa pelkkä rikosilmoitusnumero, henkilötiedot sekä säilytystiedot ja mahdollisen dna-näytteen määrääjä.

Rekisteröintipyyntöjä on aiemmin pyydetty vartijoilta kasvotusten, soittamalla tai sähköpostitse. Nykyisin on linjaus, että rekisteröintipyyntö pitää lähettää sähköisesti, jotta jää sähköinen jälki, kuka rekisteröintiä on pyytänyt ja voidaan tarpeen vaatiessa osoittaa, miksi on katseltu tietyn henkilön tietoja.

Kysyttäessä lomakkeen täytöstä, yhden haastateltavan mielestä poliisi täyttää sen täysin oikein. Kolme haastateltavaa totesi lomakkeen täytön olevan välillä puutteellista. Heistä kaksi vartijaa kertoi yleisimpien puutteiden olevan rikosilmoitusnumero tai rekisteröitävän henkilötiedot, jotka joko puuttuivat lomakkeelta kokonaan tai oli virheellisesti kirjattu. Yksi haastateltava kertoi yleisimmin lomakkeesta puuttuvan rekisteröitävän henkilön säilytystiedot.

Yksi haastateltava nosti esiin tilanteet, joissa tutkija ei osaa etenäkään ulkomaalaisten asiakkaiden kohdalla, tarkistaa Vitja-Retu -järjestelmästä onko ko. henkilö jo rekisteröity.

Vartijat kokivat, että tutkijat lähettävät rekisteröintipyyntölomakkeet nykyään pääsääntöisesti ajoissa. Tämä helpottaa vartijoita työpäivän aikataulun suunnittelussa. Haastateltavat kuitenkin kertoivat, että välillä pyyntöjä tulee lähellä kiinniottoajan päättymistä tai vartijoiden työvuoron loppupuolella. Toiveena oli, että rekisteröintipyyntö saapuisi viimeistään klo 16 maissa, jotta rekisteröinti ehditään toteuttamaan vartijoiden työaikojen puitteissa. Puolet haastateltavista toi esiin, että he tiedostavat tutkijoille välillä sattuvat unohdukset rekisteröintipyyntöissä sekä eri aikaan alkavat työvuorot.

Vartijoiden työturvallisuuteen vaikuttavat mm. rekisteröitävän henkilön tausta- sekä terveystiedot. Nykyään ei ole yhtenäistä käytäntöä em. tietojen selvittämiseen.

Varohenkilöistä ilmoittaminen koettiin kaikkien vartijoiden keskuudessa hyödylliseksi. Rekisteröintipyyntölomakkeessa on valittavana kohta "varohenkilö" ja haastatellut kertoivat, että välillä kohta on ruksittu ja joskus tieto varohenkilöstä on kirjattu lisätiedot kohtaan.

Kolme vartijoista kertoi kysyvänsä aina asiakasta noutaessaan kerrosvartijoilta tämän käyttäytymisestä. Puolet vartijoista kertoi tekevänsä päätelmiä asiakkaan käyttäytymisestä myös säilytystilan perusteella.

Vartijoilla on pääsy Poliisiasiantietojärjestelmään (myöh. Patja) sekä siellä kenttäpoliisin täyttämään kiinniottopöytäkirjaan (myöh. KIP). Mikäli rekisteröitävän henkilön säilytystila on rekisteröintipyyntölomakkeessa puutteellinen, vartijat tarkistavat sen Patjalta. Kaikki vartijat kuitenkin kertoivat, että KIP:n tarkastaminen on hyvin harvinaista. Ainoastaan yksi vartijoista sanoi, että työskennellessään yksin, hän aina tarkistaa KIP:sta asiakkaaseen liittyvät työturvallisuustiedot, kuten väkivaltainen, huumeidenkäyttäjä jne. ennen rekisteröintiä.

Valtaosa haastatelluista kertoi, että KIP:n täyttävän kenttäpoliisin toiminta ei vaikuta henkilörekisteröintiin. Haastattelun aikana nousi esiin, että joskus KIP:ssa on puutteita säilytystilojen merkinnän osalta.

Kaikki haastateltavat sanoivat, että he eivät saa rekisteröitävän henkilön terveystietoja, ellei tutkija kirjaa niitä rekisteröintipyyntöön. Puolet vartijoista totesi samassa yhteydessä, etteivät he edes tiedä, mahdollistaako nykyinen lainsäädäntö terveystietojen välittämisen vartijoille. Kolme haastatelluista ei muuta toimintatapojaan ilmoitetuista terveystiedoista huolimatta.

Kysyttäessä mahdollisia kehitysehdotuksia lomakkeesta ja sen käytöstä, suurin osa vartijoista nosti esiin toiveensa siitä, että tutkijat merkitsisivät rekisteröintipyyntölomakkeeseen tiedon varohenkilös-

tä tai kiinniotetun mahdollisesta väkivaltaisesta käytöksestä. Vartijat toivoivat myös lomakkeen huolellista täyttöä sekä rekisteröintipyynnön lähettämistä aamusta.

Toinen terveystietojen kirjaamisen laillisuutta pohtinut haastateltava, toivoi virallista ohjeistusta niiden kirjaamiseen. Yksi haastateltava ehdotti tutkijoille suunnatun muistilistan luomista asioista, jotka tutkijan tulisi tarkistaa ennen rekisteröintipyynnön lähettämistä. Yhtenä esimerkkinä haastateltava nosti esiin jutun mahdollisen salauksen, joka estää rekisteröinnin aloittamisen Vitja-Retu -järjestelmässä.

9.2 Välineistö ja järjestelmät

Henkilörekisteröinnissä käytetään useita välineitä ja järjestelmiä. Käytettäviä välineitä ovat leasing-tietokoneet, kamera, salama, tulostimet, puhelin sekä dna-pakkaukset.

Haastateltavat totesivat käytettävän välineistön olevan riittävä ja toimivan pääsääntöisesti hyvin. Yksi haastateltava kertoi, että edellisen kerran ääninäytettä otettaessa, siihen tarkoitettu poliisilaitoksen matkapuhelin oli epäkunnossa ja hän joutui tallentamaan näytteen henkilökohtaisella matkapuhelimellaan.

Välineiden lisäksi rekisteröinnin suorittamiseen tarvitaan seuraavia järjestelmiä: Tunto, Vitja-Retu, Mammutti, Poliisin kuvapalvelu sekä Ulkonet.

Tunto-järjestelmä on ollut vartijoiden käytössä noin vuoden. Haastateltavat ilmoittivat odottavansa jo Tunto-järjestelmän ensimmäistä päivitystä, jotta siinä olevat lastentaudit saadaan poistettu. Lisäksi yksi haastateltava nosti esiin Tunto-laitteessa olevan kädenjäljen skannaamisen tarkoitetun lasialustan koon. Hän totesi lasialustan olevan liian pieni useimpien mieshenkilöiden kämmenelle.

Kaikki haastateltavat totesivat Vitja-Retu -järjestelmän olevan kankea ja vaikeakäyttöinen suunnitellun sijaan. Järjestelmän tekemät päivitykset ja bugit hidastavat ja hetkellisesti estävät sen käytön. Järjestelmän käyttö ilman koulutusta on miltei mahdotonta ja vaatii erityisosaamista.

Yksi järjestelmien tukihenkilönä toimiva haastateltava kertoi, että järjestelmien monimutkaisuus johtuu vaatimuksista tietoturvan suhteen.

Poliisin kuvapalvelun hitautta ja epäluotettavuutta arvosteltiin kaikkien haastateltujen toimesta. Joskus kuvien siirto saattaa kestää jopa tunnin.

Kysyttäessä järjestelmiin liittyviä kehitysehdotuksia kaikki haastateltavat toivoivat järjestelmien sujuvaa toimintaa. Yksi haastateltava esitti konkreettisen toiveen Vitja-Retu -järjestelmän tulostuk-

seen liittyvästä ohjelmoinnista, joka poistaisi prosessin muutamia työvaiheita ja tulostaisi näytetar-
ran yhdellä klikkauksella.

Yksi haastatelluista totesi järjestelmillä olevan jo hyvät kehitysryhmät, mutta hän toivoi ryhmän
luomien päivitysten nopeampaa käyttöönottoa.

9.3 Henkilöstöresurssit

Poliisivankilassa ja henkilökisteröinnissä työskentelevät vartijat kuuluvat erityistoimintayksikön
alaisuuteen. Periaatteessa henkilöresursseja voidaan siirtää näiden kahden välillä.

Henkilökisteröinnin tilat ovat käytettävissä 24/7. Myös poliisi voi ottaa rikoksesta epäillyn henkilö-
tuntomerkit, mutta käytännössä Helsingin poliisilaitoksella se on hyvin harvinaista.

Henkilökisteröintiä suorittavia vartijoita on paikalla klo 7.30-17.00

Rekisteröitävien asiakkaiden määrää on haastava ennustaa, mutta vartijoiden kokemuksen mu-
kaan noin puolet kiinniotetuista asiakkaista rekisteröidään.

Henkilökisteröintiä suorittavia vartijoita on työsuhteessa 5, mutta yksi heistä on opintovapaalla ja
meille annetun tiedon mukaan hän ei ole palaamassa enää henkilökisteröinnin tehtäviin.

Kaikki vartijat kokivat, että kahdestaan työskentely on tehokkainta. Vartijoille on muodostunut toi-
miva tapa suorittaa rekisteröinti kahdella työntekijällä. Toinen vartija pystyy edistämään työvaiheita
sillä välin, kun toinen kuljettaa asiakasta rekisteröintihuoneen ja säilytystilan välillä. Välillä vartijat
työskentelevät ilman työparia. Yksintyöskentely luonnollisesti hidastaa rekisteröintiä ja saattaa vai-
kuttaa myös asiakkaan käyttäytymiseen. Yksi haastateltava koki, että yksintyöskentely on lisäänty-
nyt.

Välillä vartijoita on samaan aikaan työvuorossa kolme. Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä,
että kolmisin työskentely ei nopeuta rekisteröintiä. Vartijoiden luomassa tehokkaassa kahden työn-
tekijän toimintamallissa ei ole sijaa kolmannelle. Kolmas työntekijä ei sujuvoita rekisteröintiä.

Pari vuotta sitten työvuoroja muokattiin pidemmiksi ja säännöllisemmiksi enemmistön toiveiden
mukaisesti. Vartioilla on tällä hetkellä käytössä työrotaatio, jossa 3 työpäivän jälkeen on 2 vapaata.

Rekisteröitävien asiakkaiden lukumäärää on vaikea ennustaa, paitsi juhlapyhien ja mielenosoitus-
ten mahdollisesti aiheuttamat ruuhkahuiput, kuten Vappu, Uuden vuoden aatto ja Itsenäisyyspäivä.
Tiedossa olevia ruuhkahuippuja ei kuitenkaan oteta huomioon työvuorosuunnittelussa. Yksi haas-
tateltava kertoi, että aiemmin ruuhkahuiput huomioitiin työvuorosuunnittelussa paremmin. Toinen
haastateltava kertoi, että viimeisen vuoden aikana häntä on pyydetty ainoastaan kerran aloitta-

maan työvuoro suunniteltua aiemmin mielenosoituksen aiheuttaman kiireisen päivän vuoksi. Eräs haastateltava kertoi, ettei ollut saanut työparia pyynnöstä huolimatta avuksi kiireiseen työvuoroon.

Kaikki haastateltavat kertoivat, että työntekijöiden poistumaa ei paikata mitenkään. Mikäli toinen työvuorossa olevista sairastuu, jää päivän työtaakka yhden työntekijän vastuulle. Rekisteröintipyyntöjen lukumäärästä riippuen, osa voi jäädä suorittamatta resurssipulan vuoksi.

Jos vartija työskentelee henkilökäsitelöinnissä yksin ja vankilan puolella tarvitaan lisäresursseja, jää henkilökäsitelöinti miehittämättä, ja vastuu henkilötuntomerkkien ottamisesta jää jutun tutkijalle.

Kaikki haastateltavat kokevat, että käytännössä henkilöstöresurssien lainaaminen erityistoimintayksikön sisällä toteutuu ainoastaan henkilökäsitelöinnistä vankilan suuntaan. Mikäli henkilökäsitelöinnissä on työntekijöiden poistumaa, vankilan puolelta ei löydy henkilötuntomerkkien ottamiseen koulutettuja työntekijöitä paikkaamaan poistumia.

Yksi haastateltava nosti esiin, että poliisivankilassa työskenteleviltä vartijoilta puuttuu usein Tunto-oikeudet, joten heidän auttamisensa henkilökäsitelöinnissä rajoittuu lähinnä työturvallisuuden takaamiseen. Järjestelmien käyttöoikeuksien ja koulutuksen puutteen vuoksi poliisivankilan työntekijöiden apu ei varsinaisesti nopeuta henkilökäsitelöintiä.

Ongelmaa on pyritty ratkaisemaan muutama vuosi sitten kouluttamalla poliisivankilassa työskenteleviä vartijoita henkilökäsitelöinnin osaajiksi, ns. OTO-rekisteröijiksi. Haastateltavat kokivat idean hyväksi ja toimivaksi, mutta kertoivat, ettei suunnitelma käytännössä toteutunut. Hankkeeseen valittiin 6 poliisivankilan vartijaa, mutta kesken koulutuksen valtaosa heistä siirtyi muihin työtehtäviin tai kokonaan toiselle työnantajalle. Yksi OTO-koulutettu henkilö siirtyi kokoaikaiseksi työntekijäksi henkilökäsitelöintiin paikkaamaan vajetta. Edellä mainituista syistä johtuen, tutkimushetkellä poliisivankilan puolella ei ole riittävästi henkilökäsitelöinnin hallitsevia vartijoita, jotka voisivat paikata henkilökäsitelöinnin vakituisten työntekijöiden poistumia.

Henkilöstöresurssien kehityskohteita kysyttäessä kaikki haastateltavat halusivat, että he työskentelisivät aina kahdestaan. Parityöskentely lisää työturvallisuutta sekä parantaa työntekijän oikeusturvaa. Lisäksi he ovat todenneet rekisteröintiprosessin toimivan parhaiten kaksin työskennellessä.

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että henkilökäsitelöinnissä pitäisi työskennellä vakituisesti vähintään 5 työntekijää, jotta loma-aikoinakaan ei tarvitsisi työskennellä yksin. Tärkeäksi koettiin myös se, että koko erityistoimintayksikön henkilöstöresurssit olisivat kunnossa, jotta henkilökäsitelöinnin työntekijöiden ei tarvitsisi tuurata muualla. Haastateltavien keskuudessa todettiin, että aiemmin aloitettu OTO-hanke olisi toteutuessaan hyödyllinen ratkaisu vakituisen henkilökunnan poistumiin.

Tutkimushetkellä henkilörekisteröinnissä työskenteli ainoastaan miesvartijoita. Heistä puolet nosti haastattelussa esiin, että naiskollega voisi lisätä henkilörekisteröinnin sujuvuutta. Naiskollega voisi valokuvata naisasiakkaiden intiimialueella sijaitsevia tatuointeja sekä valokuvata musliminaisia ilman huivia.

Valtaosa haastateltavista totesi, että rekisteröinnit pystytään suorittamaan nykyisillä työajoilla ongelmitta. Yksi haastateltava kuitenkin pohti, että työaikojen laajentaminen voisi palvella työntekijän lisäksi myös rekisteröinnin tarpeita.

Hän myös koki, että henkilörekisteröinnissä työskentelevät vartijat ovat hieman eriarvoisessa asemassa erityistoimintayksikön muihin työntekijöihin nähden, koska päivävuorossa työskennellessään he eivät saa yhtä paljon haittakorvauksia.

9.4 Koulutus ja osaaminen

Uudet työntekijät opetetaan henkilötuntemerkkien ottamiseen käytännön kautta. Kaikki kokeneemmat kollegat huolehtivat uuden työntekijän perehdyttämisestä. Varsinaista koulutussuunnitelmaa ei ole olemassa, tämän työn oppii vain tekemällä.

Vartijat ovat tyytyväisiä nykyiseen toimintamalliin, jossa uudelle työntekijälle haetaan ensin käytävien järjestelmien käyttöoikeudet, sen jälkeen hän seuraa kokeneemman kollegansa työskentelyä ja vasta tämän jälkeen työskentelee itse kollegan valvonnan alaisena.

Osa vartijoista on koulutettu Vitja-Retu -järjestelmän tukihenkilöksi, mutta heille ei ole tarjottu pedagogista koulutusta, vaikka heidän työtehtäviinsä kuuluu uusien työntekijöiden kouluttaminen.

Henkilörekisteröintiä suorittavien vartijoiden keskuudessa henkilöstön vaihtuvuus on matala. Osa vartijoista koki, että henkilöstön vaihtuvuus ei vaikuta työn sujuvuuteen, koska uudet työntekijät oppivat työn nopeasti. Osan mielestä vaihtuvuus vaikutti työn sujuvuuteen positiivisella tavalla, kun sen myötä ryhmään saatiin parempi työntekijä.

Haastateltavat kertoivat, että kaikki työntekijät omaavat tarvittavan perusosaamisen työtehtävien hoitoon. Luonnollisesti tukihenkilöillä on erityisosaamista järjestelmistä, mutta sillä ei ole prosessin kannalta suurta merkitystä.

Prosessi asettaa raamit työntekijöiden toimintatavoille, joiden on oltava yhtenäiset rekisteröinnin onnistumiseksi. Puolet haastateltavista kertoi, että työn jälki ja tarkkuus vaihtelevat työntekijästä riippuen.

Vartijoiden mukaan henkilörekisteröinnin prosessia ei päivitetä usein. Viimeisin muutos oli Tuntojärjestelmän käyttöönotto. Järjestelmien tukihenkilöille järjestettiin koulutus Skypen välityksellä sekä kirjalliset ohjeet sähköpostitse. Tukihenkilöt jalkauttavat mahdolliset muutokset kaikkien työntekijöiden tietoisuuteen parhaaksi katsomallaan tavalla, useimmiten sähköpostitse.

Kerran vuodessa Poliisiammattikorkeakoululla järjestetään henkilörekisteröinnin tukipäivät, joihin Helsingin poliisilaitoksen Vitja-Retu -järjestelmien tukihenkilöt ovat osallistuneet, välillä jopa kouluttajan roolissa. Muille työntekijöille ei järjestetä mitään säännöllisiä koulutuksia prosessiin liittyen.

Suurin osa ulkomaalaistaustaisista rekisteröitävistä asiakkaista ymmärtää englantia. Muiden kielten osalta, asiakkaille annetaan luettavaksi heidän omalle äidinkielelleen käännetty ilmoitukset.

Valtaosa vartijoista on tyytyväisiä nykyiseen koulutustilanteeseen. Yksi haastateltava koki lisäkoulutuksen tarpeelliseksi. Keskeisimmäksi koulutustarpeeksi nimettiin mielenterveysongelmista kärsivän asiakkaan kohtaaminen, mutta ilmi tulivat myös lainsäädäntöön, laitteistoihin, järjestelmiin ja tekniikkaan sekä tatuointeihin liittyvät koulutustarpeet.

9.5 Työturvallisuus

Työturvallisuus on keskeisessä roolissa henkilörekisteröinnissä, koska asiakkaan kanssa ollaan lähikontaktissa kahdestaan tai kolmistaan suhteellisen pienessä rekisteröintihuoneessa.

Lähes poikkeuksetta asiakkaat käyttäytyvät rekisteröintitilanteessa asiallisesti, vaikka heidän joukossaan on lukuisia päihteiden käyttäjiä sekä mielenterveyspotilaita. Tieto asiakkaan aiemmasta käyttäytymisestä virkamiestä kohtaan ei aina välity henkilörekisteröintiä suorittavalle vartijalle.

Asiakkaan terveystietojen ja varohenkilö-tiedon välittymistä on käsitelty tässä tutkimuksessa jo kappaleessa 8.1 Poliisin toiminta.

Vartijoita ei ole ohjeistettu mihinkään tiettyyn toimintamalliin työturvallisuuteen liittyen. Kaikilla vartijoilla on työtaustaa vankilasta, jossa he ovat tottuneet työskentelemään välillä hyvinkin haastavien henkilöiden kanssa.

Yleiseksi toimintatavaksi on muodostunut, että mikäli vartijoilla on pienintäkään epäilyä, että tilanne asiakkaan kanssa voisi eskaloitua, suoritetaan asiakkaan kuljetus kahden vartijan voimin. Tämä on jo itsessään vahva viesti asiakkaalle. Vastaavasti onnistuneen ja hyvin sujuneen rekisteröinnin jälkeinen samainen asiakas palautetaan säilytystilaan yhden vartijan saattamana.

Rekisteröintipyyntölomakkeessa näkyy minkä rikosnimikkeen perusteella asiakas rekisteröidään. Vartijat eivät lähtökohtaisesti avaa juttua Patjasta eikä tarkista asiakkaan aiempaa rikoshistoriaa.

Yksi haastateltavista kertoi, että tietämättömyys asiakkaan aiemmasta rikoshistoriasta auttaa häntä suhtautumaan asiakkaaseen mahdollisimman neutraalisti.

Suurin osa haastatelluista painotti vartijoiden asiallisen käytöksen merkitystä asiakkaan kohtaamisessa. Henkilötuntemerkkejä ei pysty ottamaan ilman asiakkaan myötävaikuttamista. Puhejudon merkitystä haastavissa tilanteissa ei pidä vähätellä.

Haastavat tilanteet eskaloituvat hyvin harvoin voimankäyttötilanteiksi. Vartijoilla on voimankäyttövälineinä oc-kaasu, teleskooppipatukka sekä käsiraudat. Kaikki vartijat ovat yhtä mieltä siitä, että voimankäyttökoulutuksia ei järjestetä riittävän usein. Vartijoilla ei ole varustevyöllä kannettavaa hälytintä, vaan apua voidaan hälyttää Virve-radion kautta. Vartijoille ei ole annettu selkeää ohjeistusta Virve-radion käytöstä ja sijoittelusta, vaan sen käyttö vaihtelee vartijasta riippuen.

Kuten kappaleessa 8.3 Henkilöstöressurit, myös työnturvallisuusosiossa haastateltavat painottivat parityöskentelyn merkitystä työturvallisuuden kannalta. Muina kehityskohteina haastateltavat painottivat tässäkin osiossa varohenkilö-tiedon välittämistä henkilörekisteröintiä suorittaville vartijoille.

Yksi haastateltava näki myös Teaser-etälamauttimen käyttöön saamisen lisäävän työturvallisuutta.

9.6 Nykyinen lainsäädäntö

Pääosin vartijat olivat tyytyväisiä nykyiseen lainsäädäntöön. Puolet haastatelluista kyseenalaisti lainsäädännön mukaisen sanktion henkilörekisteröinnistä kieltäytymisestä. Tuotiin esiin, että esim. taparikollinen helposti valitsee 100 euron sakon sen sijaan, että antaisi dna:nsa ja sormenjälkensä tallennettavaksi poliisin järjestelmään.

Toinen lainsäädäntöön liittyvä kehitysehdotus oli, että huolimatta rikosnimikkeestä, kaikista asiakkaista voisi ottaa myös dna-näytteen.

9.7 Muut asiat

Yksi haastateltava toi esiin, että rekisteröinnin yhteydessä voisi tehdä muutakin asiakasta tukevaa toimintaa, esim. edistää kontaktin saamista katkenneeseen sosiaalitoimen asiakkuuteen. Haastateltavan mukaan tämä saattaisi ehkäistä asiakkaan palaamista takaisin poliisin haltuun samoista syistä.

Eräs haastateltavista oli perehtynyt tatuointeihin ja hänen mukaansa niistä sai paljon tietoa asiakkaan mahdollisesta uskonnosta ja jengiin kuulumisesta. Tämä tieto olisi hänen mukaansa hyvä saattaa myös poliisin tietoon.

Välillä rekisteröitävät asiakkaat kertovat vartijoille asioita, joiden toivovat päätyvän poliisin tietoon, mutta vartijoiden vaitiolovelvollisuus estää heitä kertomasta asioita eteenpäin. Vaitiolovelvollisuus ei koske virkamiestä asioissa, jotka edellyttävät lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Pääosin haastateltavien mielestä poliisin toiminta henkilörekisteröintiin liittyen koettiin toimivaksi, vaikkakin käytänteissä oli pieniä eroja konstaapelista riippuen. Haastattelussa nousi esiin välineistön osalta Tunto-laitteessa olevan kädenjäljen skannaamiseen tarkoitetun lasialustan pienuus, mutta muutoin välineistö koettiin toimivaksi ja sen määrä oli riittävä. Sen sijaan järjestelmien osalta kaikki haastateltavat totesivat niiden toimimattomuuden ja epäluotettavuuden vaikeuttavan ja hetkellisesti jopa estävän henkilörekisteröinnin.

Henkilöressurssien osalta, haastateltavat totesivat, että mikäli on työntekijöiden poistumia, se vaikuttaa suoraan henkilörekisteröinnin tehokkuuteen ja työturvallisuuteen, koska saman yksikön alaisuudessa toimivan poliisivankilan puolelta ei löydy henkilörekisteröinnin osaavia sijaisia.

Koulutuksen ja osaamisen osalta haastateltavat olivat tyytyväisiä nykyiseen koulutusmalliin, jossa kokeneemmat kollegat perehdyttävät uudet työntekijät tehtäviinsä.

Haastatteluissa painottui työturvallisuuden merkitys ja siihen liittyvän ohjeistuksen puutteellisuus. Useat haastattelukysymykset johtivat keskustelun työturvallisuuteen eri näkökulmista. Kaikki haastateltavat kokivat yksintyöskentelyn olevan merkittävä työturvallisuusriski. Haastateltavat kertoivat, että nykyiseksi käytännöksi on muodostunut, että mikäli on pienintäkään epäilystä tilanteen mahdollisesta eskaloitumisesta, vartija ei ole asiakkaan kanssa kaksin missään vaiheessa. Haastateltavat kokivat, että nykyisellään voimankäyttökoulutusta järjestetään liian harvoin.

Pääosin haastateltavat olivat tyytyväisiä nykyiseen lainsäädäntöön. Tutkimuksen aineistoa analysoitaessa vartijoiden kehittämis ehdotukset keskittyivät lähinnä järjestelmien toimivuuden ja työturvallisuuden parantamiseen.

Haastatteluissa nousi esiin idea tutkijoille suunnatusta muistilistasta asioista, jotka hänen tulisi tarkistaa ennen rekisteröintipyyntöä lähettämistä. Vartijat toivoivat järjestelmien päivittämistä ja niiden lastentautien poistamista. Toimivat järjestelmät ovat ehdoton edellytys tehokkaalle henkilörekisteröinnille. Vartijat kehittäisivät henkilörekisteröintiä palkkaamalla sinne viidennen vakituisen työntekijän, yksintyöskentelyn välttämiseksi. He ehdottivat, että yksi työntekijöistä voisi olla nainen, jotta tämä voisi valokuvata naisten mahdollisesti intiimialueilla sijaitsevia tatuointeja sekä musliminaisia ilman huivia.

11 POHDINTAA

Mielestämme vartijoiden esiintuoma yksintyöskentely on ehdottomasti suuri riski työturvallisuudelle. Myös asiakkaiden joukossa lisääntyvät mielenterveysongelmat saattavat aiheuttaa kohtalokkaita hetkellisiä päähänpistoja. Mielestämme myös ennakoitavat ruuhkahuiput olisi hyvä ottaa huomioon työvuorosuunnittelussa varmistamalla, että kyseisinä ajankohtina kukaan vartija ei työskentele yksin. Pohdimme myös, olisiko aiemmin aloitettu OTO-hanke mahdollista ottaa käyttöön uudelleen.

Haastatteluissa kävi ilmi, että poliisivankilan puolella sijaitsee toinen henkilökamerointikäyttöön remontoitu tila. Se ei kuitenkaan ole käytössä, koska tilan valaistus ei tue valokuvien ottamista. Kyseisessä tilassa on jo valmiiksi asennettuna paremmat hälytysjärjestelmät kuin nyt käytössä olevassa rekisteröintihuoneessa. Mielestämme valaistus pitäisi ehdottomasti saattaa valokuvauksen edellyttämälle tasolle, jotta kyseinen tila voitaisiin ottaa henkilökameroinnin vakituiseen käyttöön ja nykyistä tilaa voisi käyttää apuhuoneena ruuhkahuippujen aikaan.

Johdon tulisi antaa nykyisessä rekisteröintitilassa hälytysjärjestelmänä toimivan Virve-radion käyttöön ja sijoitteluun selkeät ohjeet ja linjaus. Nykyisellään Virve-radion käyttö ja sijoittelu riippuu yksittäisen vartijan toimintatavoista.

Poliisiopiskelijoina meitä ihmetytti, että vartijoilla ei ole samanlaista säännöllistä voimankäyttökoulutusta kuin poliisilla, vaikka molemmilla virkamiehillä pitäisi olla samanlainen varmuus voimankäyttövälineiden käyttöön tarvittaessa.

Yksi vartijoiden työturvallisuuteen vaikuttava seikka, on varohenkilö-tieto rekisteröitävästä asiakkaasta. Tällä hetkellä tämä tieto saattaa tulla tutkijalta rekisteröintipyyntölomakkeella, mutta koimme nykyisen käytännön epäluotettavaksi, sillä käsittääksemme myöskään tutkijoita ei ole opastettu tämän tärkeän merkinnän käytön suhteen. Pieni ruksi lomakkeella saattaa myös helposti jäädä huomaamatta.

Päällystön pitäisi tehdä selkeä linjaus siitä, kuka huolehtii varohenkilö-tiedon hankkimisesta ja mahdollisesta välittämisestä vartijoille, ennen asiakkaan rekisteröintiä ja jalkauttaa tämä päätös asiaa koskehtavan henkilöstön tietoisuuteen. Nykyisellä käytännöllä on mahdotonta tietää, onko tutkija jättänyt varohenkilö-kohdan tarkoituksellisesti merkitsemättä vai onko kohta jäänyt tutkijalta huomaamatta. Vartijoiden toimintatavat varohenkilö-tietojen selvittämisessä vaihtelevat vartijakohdasta.

Me tutkijat ihmettelimme, miten vartijat kertoivat, että asiakkaan mahdolliset sairaudet eivät juurikaan vaikuta heidän toimintatapoihinsa. Itse suojautuisimme kasvomaskein ja kertakäyttökäsinein esim. hepatiittia tai HIV:ä kantavalta asiakkaalta.

Yhdymme vartijoiden vaatimuksiin käytettävien järjestelmien luotettavuudesta ja toimivuudesta. Toimimattomat järjestelmät turhauttavat työntekijöitä sekä hidastavat huomattavasti asioiden hoitoa.

Me halusimme tehdä käytännönläheisen ja tarpeellisen tutkimuksen, joka on helposti ymmärrettävä. Mielestämme onnistuimme aiheen valinnassa ja rajauksessa hyvin.

Tutkimuksen onnistumista voidaan arvioida kolmen käsitteen avulla. Nämä käsitteet ovat uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Uskottavuus pitää sisällään sen, miten yleisö sekä tutkimuksen kohteena olevat henkilöt hyväksyvät tutkimuksen tulokset tosiksi ja luottavat siihen, että aineisto on kerätty asianmukaisesti sekä analysoitu huolellisesti. (Puusa & Juuti 2021, 175.) Opinnäytetyön palautushetkellä haastatteluun osallistuneet vartijat eivätkä suuri yleisö ole vielä päässeet tutustumaan tutkimustuloksiin, joten uskottavuuden arviointi tässä vaiheessa on haastavaa.

Tutkimuksen luotettavuus riippuu tutkijoiden ammattitaidosta ja sitä kautta tutkimuksen eri osa-alueiden laadusta. Osa-alueita ovat mm. tutkimuskysymysten asettelu sekä niihin parhaiten vastaavan tutkimusmenetelmän valinta, haastattelun ennalta päätetyt teemat, haastattelun toteutus, aineiston käsittely, analyysi ja johtopäätösten tekeminen.

Haastattelun laatuun oli pyritty vaikuttamaan laatimalla selkeä haastattelurunko, jossa asiat käsitellään teemoittain. Jokaiseen teemaan liittyvät syventävät kysymykset olivat mietitty valmiiksi. Tutkimuksessa haastateltiin kaikkia neljää henkilörekisteröintiä suorittavaa vartijaa yksilöhaastattelulla, jolloin jokainen kertoi aiheista oman näkemyksensä, eikä kollegan läsnäolo vaikuttanut vastauksiin. Jo ennen haastattelua oli päätetty, että haastatteluissa saatu aineisto puretaan ja litteroidaan mahdollisimman pian haastattelun jälkeen, jotta tutkijoilla oli tuoreessa muistissa haastattelutilanne ja sen kulku. Haastattelujen tallentaminen onnistui ja äänitiedostot olivat laadukkaita.

Opinnäytetyössä tilastojen lähteenä on käytetty Polstat:a, joka on poliisin tietojärjestelmä ja jota voidaan pitää luotettavana lähteenä. Tutkimuksen lähteiksi on pyritty valitsemaan mahdollisuuksien mukaan uutta kirjallisuutta sekä ajankohtaisia nettilähteitä, jotka ovat luotettavia.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimus- tai kehittämiskohteen ihmisiä tulee aina informoida aineiston kokoamisesta ja sen tarkoituksesta. Tutkimukseen osallistuminen perustuu aina suostumukseen. Suostumus tulee saada aina myös organisaatiolta, joita ihmiset edustavat tutkimuksessa tai jos he käyttävät työnantajan työaikaan esimerkiksi haastatteluun. (Vilkkä 2021, luku aineiston eettiset lähtökohdat.) Tutkimuksesta ei saa aiheutua haittaa sen kohteena oleville tai muille tutkimukseen liittyville tahoille (Puusa & Juuti 2021, 175).

Haastateltavat saivat ennen suostumustaan täsmällistä tietoa siitä, mihin he olivat suostumassa. Haastateltaville lähetettiin sähköposti, jossa kerrottiin haastattelun tarkoitus, tutkijoiden lyhyet esittelyt sekä millaisista teemoista tutkimus koostui. Haimme tutkimusluvan Helsingin poliisilaitokselta ja vartijoiden esimieheltä pyydetiin henkilökohtaisesti lupaa vartijoiden haastatteluun.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan eettisiin ohjeisiin kuuluu muun muassa itsemääräämisoikeuden ja ihmisarvon kunnioittaminen. Tämä on otettu tutkimuksessa huomioon siten, että haastattelu oli osallistujille vapaaehtoinen ja että haastateltavat saivat kertoa näkemyksiään myös haastattelukysymysten ulkopuolelta. Haastattelun alussa jokaiselle haastateltavalle kerrottiin tietosuoja ja yksityisyyttä käsittelevät asiat. Haastattelu tapahtui suljetussa tilassa, jossa ei ollut muita haastateltavan ja tutkijoiden lisäksi. Tämä oli yksi tapa, jolla haastateltavien yksityisyys suojattiin. Yksityisyyttä suojattiin myös kiinnittämällä huomio haastatteluaineiston yksityisyyteen aina sen kokoamisesta hävittämiseen asti.

Olimme etukäteen suunnitelleet, että haluamme haastatella kolmea henkilöä, mutta kun meille selvisi, että Helsingin poliisilaitoksella henkilörekisteröintiä suorittavia vartijoita on neljä, oli hyvin luonnollista päivittää haastateltavien henkilöiden lukumäärä neljään. Emme osanneet perustella edes itsellemme, miksi jättäisimme yhden vartijan näkemykset henkilörekisteröinnistä tutkimuksen ulkopuolelle, kun ne olivat pienellä vaivalla mahdollista siihen sisällyttää.

Teimme maaliskuussa löyhät aikataulut opinnäytetyön edistymiselle, joita noudatimme melko kiittävästi. Näin jälkikäteen mietittynä, olisimme kuitenkin voineet suunnitella haastattelujen toteuttamisen jo ennen itseopiskeluvuikkoja, koska niiden aikana meidän aikataulumme olivat yhteneväiset ja harjoitteluvuikkoja väljempinä, joten olisimme voineet edistää opinnäytetyötämme vieläkin tehokkaammin.

Kuten edellisessä luvussa kuvasimme, haastattelut sujuivat suunnitelman mukaisesti ja niiden jakaminen kahdelle päivälle oli järkevää meidän keskittymiskykymme kannalta. Aineistoa käsitellessä havaitsimme, että olisimme voineet esittää haastateltaville enemmän täydentäviä kysymyksiä ennalta päätettyjen teemojen lisäksi. Toki meidän vähäinen kokemuksemme tutkimuksesta ja haastattelusta vaikutti aineiston keräämiseen. Seuraavassa tutkimuksessamme osaamme todennäköisesti jo haastatteluhetkellä paremmin käsittää tutkimuksen kokonaisuuden ja ymmärtää, että tiettyjen teemojen aineistot ovat lähtökohtaisesti laajempia kuin toisten.

Tutkimus on tehty työharjoittelumme aikana, jolloin meillä on ollut keskenämme eri työvuorot. Olemme molemmat myös perheellisiä, mikä on aiheuttanut aikataulullisia haasteita yhteisen ajan löytymiseen tutkimuksen työstämiseen. Olemme hyvässä yhteisymmärryksessä saaneet sovittua tutkimuksen vastuualueista ja työnjaosta. Meidän päivittäisten puheluiden lisäksi, viikoittaiset ta-

paamiset opinnäytetyön tiimoilta saatiin onnistumaan molempien joustavuuden ja määrätietoisuuden ansiosta.

Jo tutkimuksen aikataulua suunniteltaessa, olimme yhtä mieltä, että halusimme saada tutkimuksen valmiiksi ennen heinäkuun lomia. Tiedostimme, että tämä tarkoittaisi työskentelyä iltaisin arkiaskareiden jälkeen, sekä viikonloppuisin.

Koimme, että viikoittaiset tapaamiset olivat tärkeitä, jotta tutkimuksemme tyyli ja linjaus pysyisi yhtenäisenä tutkijasta huolimatta.

Valitsemamme mielenkiintoinen aihe sekä valmistumisen hämmöttäminen motivoivat meitä jaksamaan kiireisessä arjessa. Olemme tyytyväisiä valintaamme tehdä tutkimus yhdessä. Hetkellisissä umpikujissa toisen tuki ja kannattelu on ollut korvaamatonta. Emme olleet koulussa kovin läheisiä, koska olimme eri luokilla, mutta tämän yhteisen tutkimuksen myötä ystävystyimme.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere, Osuuskunta Vastapaino.

Hedman Minttu ym, Duodecim, 2019, Oikeusgenetiikka yksilöntunnistuksessa, luettu 2.4.2023.)
Luettavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo14881> Luettu 2.4.2023.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2008: Tutkimushaastattelu -Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki, Gaudeamus.

Hirsijärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2009: Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna, Kariston kirjapaino.

Könönen, Sirpa, 2021, 16: DNA ja sen merkitys rikostutkinnassa, Poliisiammattikorkeakoulu, Opin-
näytetyö. Luettavissa:
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/508290/ON_K%C3%B6n%C3%B6nen.pdf?sequence=2 luettu 1.4.2023.

Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 616/2019

Niemi, Liisa, Helsingin Sanomat, Poliisi selvitti lähes 10 vuotta vanhan rikoksen sormenjälkien avulla -artikkeli, 22.2.2023. Luettavissa: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009409977.html>. Luettu 27.3.2023.

Pakkokeinolaki 806/2011

Pfizer, tutkimus: DNA:ta osataan jo lukea, mutta luetun ymmärtämistä vielä opetellaan
<https://www.pfizer.fi/tutkimus/terveytesi-tahdet/dnata-osataan-jo-lukea-mutta-luetun-ymmartamista-viela-opetellaan> luettu 1.4.2023.

POL-2021-8411. 2021. Henkilötuntemerkkien, jalkineenjälkien ja DNA-tunnisteiden ottaminen, tallentaminen ja poistaminen. Poliisihallitus.

Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2021: Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Lahti, Gaudeamus Oy.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005: Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere, Vastapaino.

Tieteen Kuvalehti, Voiko kahdella ihmisellä olla samanlaiset sormenjäljet? 30.10.2013

Luettavissa: <https://tieku.fi/ihminen/elimisto/sormenjalki-voiko-kahdella-ihmisella-olla-samanlaiset-sormenjäljet> . Luettu 27.3.2023.

Toivonen Terhi, 30.7.2018, Yle.fi, Euroopan laajin äänirekisteri voi viedä poliisin oikeille jäljille: Kun tuntemattomalle äänelle saadaan nimi, asiaa voi selvittää tarkemmin Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-10328893> luettu 1.4.2023.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valli, R. & Aalto, J. (toim.) 2015: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Juva, PS-kustannus.

Vilka, H. 2015: Tutki ja kehitä. Jyväskylä, PS-Kustannus.

Vilka, H. 2021: Näin onnistut opinnäytetyössä: ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä, PS-Kustannus. Luettavissa: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523701236>. Luettu 6.6.2023.

LIITE 1 HAASTATTELUILLE LÄHETETTY SAATEKIRJE

SAATEKIRJE

Hei,

Nimemme ovat Päivi Lahtinen ja Heidi Rapikisto ja opiskelemme Poliisiammattikorkeakoulussa.

Olemme kolmannen vuoden opiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on ”Rikosperusteinen henkilökisteröinti Helsingin Poliisilaitoksella”. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää Helsingin Poliisilaitoksen henkilökisteröinnin nykytilaa ja mahdollisia kehityskohteita.

Tutkimuksessa esiin tulleita seikkoja voidaan hyödyntää kehitettäessä henkilökisteröintiä. Tutkimuksesta on hyötyä myös poliiseille, kun ymmärrys oman toiminnan merkityksestä henkilökisteröintiin lisääntyy.

Opinnäytetyön aineisto kerätään teemahaastattelulla, joka toteutetaan haastattelemalla Teitä yksi kerrallaan. Haastattelu nauhoitetaan ja tallenne jää ainoastaan meidän käyttöömmek. Haastatteluun on hyvä varata aikaa reilu tunti. Haastateltujen henkilöllisyys ei tule ilmi lopullisessa tutkimusraportissa.

Luonnollisesti Teillä on paras tietämys aiheesta, joten haluaisimme kuulla näkemyksiänne seuraavista teemoista: henkilökisteröintiin vaikuttava poliisien toiminta, välineistö ja järjestelmät, henkilöstöresurssit, koulutus ja osaaminen, työturvallisuus ja nykyinen lainsäädäntö. Haastattelussa on varattu aikaa myös teidän omien näkemysten antamiseen em. teemojen ulkopuolelta.

Tutkimustamme palvelee parhaiten se, että jokainen haastateltava kertoo teemoista oman näkemyksensä, jolloin saamme kerättyä mahdollisimman aidon ja monipuolisen aineiston.

Tutkimuksemme on tarkoitus valmistua 08/2023 ja se julkaistaan opinnäytetöiden Theseus-tietokannassa, (www.theseus.fi) jossa se on kaikkien halukkaiden saatavilla. Halutessanne voimme toimittaa myös Teille työn sähköisessä muodossa sen valmistuttua.

Kiitos, että mahdollistatte tutkimuksen osallistumalla haastatteluun. Jokaisen haastateltavan vastaukset ovat tärkeitä.

Ystävällisesti,

Päivi Lahtinen

Heidi Rapikisto

LIITE 2 TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

TEEMAHAASTATTELUN TEEMAT, KESKEISIMMÄT TUTKIMUSKYSYMYKSET JA OSA TÄYDENTÄVISTÄ KYSYMYKSISTÄ

Tutkimuksen nimi on Rikosperusteinen henkilörekisteröinti Helsingin Poliisilaitoksella.

Tutkimuksessa on aina tutkimuskysymyksiä, joihin ko. tutkimus vastaa. Meidän tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten rikoksesta epäiltyjen henkilörekisteröinti toteutetaan Helsingin Poliisilaitoksella?
2. Miten rikoksesta epäiltyjen henkilörekisteröintiä Helsingin Poliisilaitoksella voisi kehittää?

Lähestymme tutkimuskysymyksiä muutamista teemoista, jotka olemme kirjanneet jo teille lähetettyyn saatekirjeeseen: Henkilörekisteröintiin vaikuttava poliisin toiminta, välineistö ja järjestelmät, henkilöstöresurssit, koulutus ja osaaminen, työturvallisuus ja nykyinen lainsäädäntö. Lisäksi muut asiat, jotka vaikuttavat henkilörekisteröinnin sujuvuuteen.

Käydään kohta läpi haastateltavan eli sinun perustietoja. Niitä käytetään tutkimuksessa ainoastaan kuvaamaan haastateltujen joukkoa, haastateltuja ei pysty tunnistamaan yksittäisten vastausten perusteella.

Haastateltavan perustiedot:

Ikä, sukupuoli, työtehtävä, työkokemus vartijana, muut huomioitavat seikat.

Kerrotko omin sanoin, miten henkilötuntemerkkien ottaminen Helsingissä toteutetaan? Kuka pyytää henkilörekisteröintiä ja miten? Miten päätetään järjestys, jossa kiinniotetut rekisteröidään? Kuittaateko rekisteröinnin pyytäjälle, kun henkilö on rekisteröity?

Keskimäärin kuinka monta henkilöä rekisteröidään työvuoron aikana?

1. Henkilörekisteröintiin vaikuttava poliisien toiminta:
  - Miten tutkijana työskentelevät poliisit täyttävät rekisteröintipyyntölomakkeen? Täytetäänkö kaikki kohdat? Täytetäänkö kohdat oikein?
  - Miten muokkaisit lomaketta, jotta siinä olisi kaikki vartijoiden tarvitsemat tiedot?
  - Lähettävätkö tutkijat lomakkeen vartijoille ajoissa?
  - Kenttäpoliisit kirjaavat kiinniotetuista kiinniottopöytäkirjan. Onko teillä pääsyä KIP:iin?
  - Onko KIP-kirjauksissa puutteita teidän työnne kannalta?
  - Näettekö KIP:iin kirjatut työturvallisuustiedot, kuten kiinniotetun terveystiedot?
  - Jos ette pääse KIP:iin. Mistä näette rekisteröitävää henkilöä koskevat työturvallisuustiedot?
  - Miten poliisit pystyisivät omalla toiminnallaan sujuvoittamaan henkilörekisteröintiä?

2. Välineistö ja järjestelmät
  - Mitä välineitä ja järjestelmiä te käytätte henkilökisteröinnissä?
  - Millaisia käyttämänne järjestelmät ovat käyttä? Loogisia?
  - Miten kuvailisit näyttöpäätteiden ja muiden käytössä olevien laitteiden määrää ja toimintakuntoa?
  - Miten henkilökisteröinnissä käytettäviä välineistöä ja järjestelmiä voisi kehittää? Lukumääriä? Ominaisuuksia?

3. Henkilöstöresurssit
  - Milloin henkilökisteröinti on auki?
  - Miten monta vartijaa teitä on samaan aikaan töissä?
  - Kuinka monta vartijaa teitä työskentelee yhteensä henkilökisteröinnissä?
  - Miten kuvailisit työvuorosunnittelut toimivuutta?
  - Milloin henkilökisteröinnin ns. ruuhkahuiput?
  - Miten henkilötuntomerkkien ottamisen ruuhkahuiput otettu huomioon henkilöstöresursoinnissa?
  - Miten vaje (sairastumiset tms.) henkilökisteröinnin työntekijöissä paikataan?
  - Mitä mieltä olet työajoista? Pitäisikö niitä muokata laajemmiksi/suppammiksi? Miksi ja miten?
  - Mikä asia haastaa henkilökisteröinnin sujuvuutta liittyen henkilöstöresursseihin?
  - Miten haluaisit kehittää henkilöstöresursseja, jotta henkilökisteröinti sujuisi mahdollisimman hyvin?

4. Koulutus ja osaaminen
  - Onko teillä säännöllisiä koulutuksia? Miten usein?
  - Päivitetäänkö henkilökisteröinnin prosessia usein?
  - Miten päivitykset prosessissa jalkautetaan kaikkien työntekijöiden tietoisuuteen?
  - Vaihtuuko henkilökisteröinnin työntekijät usein?
  - Miten työntekijöiden vaihtuvuus vaikuttaa työn tekemisen sujuvuuteen?
  - Onko osaaminen työntekijöiden keskuudessa samalla tasolla vai onko jollakin erityisosaamista?
  - Tekevätkö kaikki työtä samalla tavalla? Onko samat toimintatavat?
  - Miten uudet henkilöt koulutetaan tehtäviin?
  - Kuka heidät kouluttaa ja onko kouluttajalla jokin koulutus muiden kouluttamiseen?
  - Onko koulutus ja osaaminen osa-alueessa mitään kehitettävää?

5. Työturvallisuus
  - Mitkä asiat vaikuttavat työturvallisuuteen ja miten työturvallisuus otetaan huomioon?
  - Miten rekisteröivät henkilöt suhtautuvat teihin?
  - Tiedätkö mistä rikoksesta rekisteröitävää epäillään?
  - Onko vartijoiden tiedossa rekisteröitävän aiempi historia, miten hän on käyttäytynyt vastaavissa tilanteissa?
  - Millaiset voimankäyttövälineet teillä on käytössä? Joudutaanko niitä usein käyttämään?
  - Kuinka usein teillä on voimankäyttökoulutusta?
  - Miten saatte pyydettyä apua, jos tilanne rekisteröitävän kanssa eskaloituu fyysiseksi yhteenotoksi?
  - Onko teillä tietoa rekisteröitävän henkilön terveystiedoista? Miten työturvallisuus otetaan huomioon esim. C-hepatiittia sairastavan tai HIV-positiivisen asiakkaan kohdalla?
  - Onko asioita, joita haluaisit muuttaa/kehittää liittyen työturvallisuuteen?

6. Nykyinen lainsäädäntö

- Miten koette ajantasaisen henkilörekisteröintiä koskevan lainsäädännön?
- Voiko miespuolinen vartija ottaa dna:n naispuoliselta asiakkaalta?
- Pitäisikö lakia jollain tavalla muuttaa, jotta se edesauttaisi henkilörekisteröinnin sujuvuudessa? Miten lakia tulisi muuttaa?

7. Muut asiat

- Onko haastattelun aikana herännyt mietteitä tai jotain kehitysehdotuksia, asioista, jotka vaikuttavat henkilörekisteröintiin ja miten sitä pitäisi kehittää?

LIITE 3 REKISTERÖINTILOMAKE

Helsingin poliisilaitos

1 (1)

Lähetetään osoitteeseen: POL_VP_Helsinki_pl_Henkilorekisterointi
(henkilorekisterointi.helsinki@poliisi.fi) puh: 0295 47 5264

REKISTERÖINTIPYYNTÖ

Tutkijan yhteystiedot:

Ilmoitusnumero 5500/R/XXXXXX/XX

Rikosnimike

Epäilty

Nimi:

Henkilötunnus:

Säilytystila:

Kiinniottoaika:

Kiinniotettu ( )

Pidätetty ( )

Tutkintavanki ( )

Varohenkilö ( )

Pyydetyt toimenpiteet (merkitse X:llä)

Pikatunnistus ( )

Ensirekisteröinti ( )

Tietojen päivitys ( )

DNA-näyte ( ) Määrääjä: rkom

Ääninäyte ( )

Lisätietoja: